

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)

“ ____ ” _____ 202__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за магістерською програмою професійного спрямування
Управління діяльністю банків на фінансовому ринку

на тему: «Управління депозитними ресурсами банку»

Виконавець:

студентка 6 курсу ЦЗФН

Козачинська Дар'я Андріївна

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Гаркуша Юлія Олександрівна _____

/підпис/

АНОТАЦІЯ

Козачинська Д.А. «Управління депозитними ресурсами банку»,
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі
спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування» за
магістерською програмою
«Управління діяльністю банку на фінансовому ринку»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2024 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів.

Об'єктом дослідження є механізм управління депозитними джерелами банку.

У роботі досліджується управління депозитними ресурсами банку. Охарактеризовано теоретичні засади управління депозитними ресурсами банку. Досліджено систему управління депозитними джерелами. Проведений аналіз стану ринку депозитних послуг. Визначено шляхи удосконалення управління депозитними послугами. Проведено кореляційно-регресійний аналіз впливу факторів на обсяг строкових депозитів фізичних осіб.

Ключові слова: банк, депозит, депозитні ресурси, заощадження, ринок депозитних послуг

ANNOTATION

Kozachynska D.A. "Management of bank deposit resources",
thesis for Master degree in specialty «072 Finance, banking and insurance» for the
master's program of professional direction
«Managing the activities of banks in the financial market»
Odessa National Economic University
Odesa, 2024

The object of the study is the mechanism of managing bank deposit sources.

The paper investigates the management of bank deposit resources. The theoretical principles of bank deposit resources management are characterized. The system of deposit sources management is studied. The state of the deposit services market is analyzed. Ways to improve deposit services management are identified. A correlation-regression analysis of the influence of factors on the volume of term deposits of individuals is conducted.

Keywords: bank, deposit, deposit resources, savings, deposit services market

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ	7
1.1 Теоретична сутність депозитних ресурсів банку	7
1.2 Методи залучення депозитних ресурсів банку	14
1.3 Система управління депозитними ресурсами банку	22
Висновки до другого розділу	28
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ ДЕПОЗИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	30
2.1 Аналіз джерел формування депозитних ресурсів вітчизняних банків	30
2.2 Оцінка розвитку вітчизняного ринку депозитних послуг	36
2.3 Характеристика депозитної діяльності АТ КБ «Приватбанк»	47
Висновки до другого розділу	53
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ	55
3.1 Модель впливу факторів на обсяг строкових депозитів фізичних осіб	55
3.2 Напрями удосконалення управління депозитними ресурсами банку	62
Висновки до третього розділу	76
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Достатня за обсягом та належним чином збалансована за строками ресурсна база банківських установ є важливою передумовою отримання прибутку, підтримки на достатньому рівні ліквідності та довіри з боку учасників фінансового ринку. Стійкість фінансових ресурсів забезпечує розширенню можливостей банків у наданні фінансових послуг та задоволенні поточних та інвестиційних потреб усіх представників бізнесу у додаткових фінансових ресурсах. Міжнародний досвід доводить, що достатність банківських ресурсів, збалансованість їх за строками є фактором економічного розвитку та зростання.

Особливості управління депозитними ресурсами банку є науковими інтересами вітчизняних та зарубіжних вчених. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених питанню розвитку банківської системи в цілому та діяльності банків на ринку банківських послуг, залишаються невирішеними певні аспекти, особливо в період невизначеності та нестабільності, коли економічні закони не діють в повній мірі. Значна кількість наукових робіт науковців присвячена управлінню депозитними ресурсами банку, серед яких можна виділити: В.В. Коваленко, Є.В. Жовтун, Т.М. Повод, А.М. Герасимович, О.В. Лисенок, І.І. Д'яконової, І.О. Буднік, Н.П. Дребот, Р.А. Герасименко, Н.В. Тарасевич, І.М. Мельникової, М.В. Олексенко, О.В. Золотарьової, С.М. Еш, Я.Я. Пушак, Н.В. Шевченко, Р.М. Опальчук, Н.П. Невгад.

Мета дослідження – удосконалення теоретичних і методичних основ управління депозитними ресурсами банку.

Відповідно до мети дослідження було сформульовано **завдання**:

- дослідити теоретичну сутність депозитних ресурсів банку;
- охарактеризувати методи залучення депозитних ресурсів банку;
- вивчити систему управління депозитними ресурсами банку;

- проаналізувати джерела формування депозитних ресурсів вітчизняних банків;
- провести дослідження стану вітчизняного ринку депозитних послуг;
- оцінити депозитної діяльності АТ КБ «Приватбанк»;
- сформувати модель впливу факторів на обсяг строкових депозитів фізичних осіб;
- визначити шляхи удосконалення управління депозитними ресурсами банку.

Об'єктом дослідження є механізм управління депозитними ресурсами банку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи управління депозитними ресурсами банку.

Методологія дослідження. У кваліфікаційній роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: метод наукових абстракцій, методи аналізу та синтезу, метод кореляційно-регресійного аналізу, метод порівняння, табличний метод, індукції та дедукції, метод коефіцієнтів та методи графічного зображення, статистичні методи.

Інформаційна база дослідження становить нормативно-законодавчі акти України, які регулюють діяльність банків, інструкції та положення НБУ, наукові публікації вітчизняних і закордонних учених, матеріали наукових конференцій, дані звітності банківських установ, офіційних статистичних збірників.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що теоретично-методичні положення кваліфікаційної роботи доведено до рівня конкретних пропозицій, придатних для практичного використання. Впровадження цих розробок у практику дозволить підвищити рівень управління депозитними ресурсами банку.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна магістерська робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів досліджень. Основні теоретичні та методологічні положення магістерської роботи доповідалися, обговорювалися та були схвалені на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні виклики та сталий розвиток економіки і бізнесу» (м. Запоріжжя, 2024 р.) та на XIV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління» (м. Полтава, 2024 р.).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменування) та 2-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 92 сторінок. Основний зміст викладено на 82 сторінках. Робота містить 16 таблиць, 30 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ

1.1 Теоретична сутність депозитних ресурсів банку

Належним чином збалансована та достатня ресурсна база банків є важливою умовою їх прибутковості, ліквідності та довіри учасників фінансового ринку. Зміцнення ресурсної бази банків сприяє підвищенню їх можливостей щодо задоволення поточних та інвестиційних потреб усіх суб'єктів господарювання в додаткових фінансових ресурсах. Досвід розвинених країн світу доводить, що саме банки за рахунок своїх фінансових потоків примножують національне багатство країни. Сьогодні, в умовах дії військового стану в Україні, проблема формування та використання банківських ресурсів є досить важливою. Тому глибше вивчення теоретичних засад формування ресурсної бази банку і на цій основі, пошук практичних шляхів вирішення існуючих проблем є досить актуальним.

Слід зазначити, що в сучасній економічній літературі існують різні і часто досить суперечливі погляди на розуміння та трактування сутності поняття «банківські ресурси» залежно від конкретних критеріїв, які автори застосовують для вираження сутності цього поняття. Деякі автори не проводять чіткого розмежування між поняттями «банківські ресурси», «ресурсна база», «банківський капітал» і «банківський капітал» і ототожнюють їх. Деякі вчені ототожнюють фінансові ресурси банку з ресурсами банку взагалі. При цьому ресурси банку визначаються як основа всієї діяльності банку. Це пов'язано з тим, що процеси ресурсоутворення і кредитування тісно взаємопов'язані

Зазвичай під банківськими ресурсами розуміють сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів, виражених у грошовій формі, що перебувають у розпорядженні банку та використовуються у процесі

банківської діяльності для виконання функцій банку та проведення банківських операцій [1, с. 238].

Вітчизняний науковець Онопрієнко О.О. у власних дослідженнях, присвячених фінансам банку, пропонує розглядати фінансові банківські ресурси як частину банківських ресурсів, що формується в результаті акумуляції грошових коштів учасників ринку шляхом залучення та запозичення, трансформованих за строками, сумами та ризиками відповідно до параметрів розміщення в активи банку шляхом їх адаптації, та власного капіталу (внесеного акціонерами, створеного в результаті діяльності та накопиченого в результаті дооцінки активів). Також вчений зазначає, що використання фінансових ресурсів є фактором збільшення економічних вигід банку в майбутньому [2, с. 239].

Банківські ресурси традиційно поділяються на власні, залучені та запозичені (рис. 1.1).

Власні ресурси банку – це грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти, утворені в процесі діяльності банку для забезпечення його економічної самостійності й фінансової стійкості протягом усього періоду його діяльності [6, с. 527].

Запозичений капітал залучається у вигляді міжбанківських кредитів, кредитів рефінансування НБУ, емісії власних боргових цінних паперів.

Залучений капітал банку формується шляхом акумуляції вільних грошових коштів юридичних та фізичних осіб шляхом виконання депозитних операцій [7, с. 210]. Обсяг залученого та запозиченого капіталу банку значно перевищує власний капітал, та становить близько 80-90% його ресурсів. Акумуляція розпорошених ресурсів юридичних осіб та населення, виплата відсотків по депозитах обходяться банку відносно дешево, на відміну від емісії власних боргових цінних паперів або кредитування на міжбанківському ринку. Залучений банківський капітал є основним джерелом формування банківських ресурсів, оскільки переважна більшість банківських операцій проводиться саме за рахунок залученого капіталу [8, с. 31].

Структура та характеристика фінансових ресурсів банку зображена на рис. 1.1.

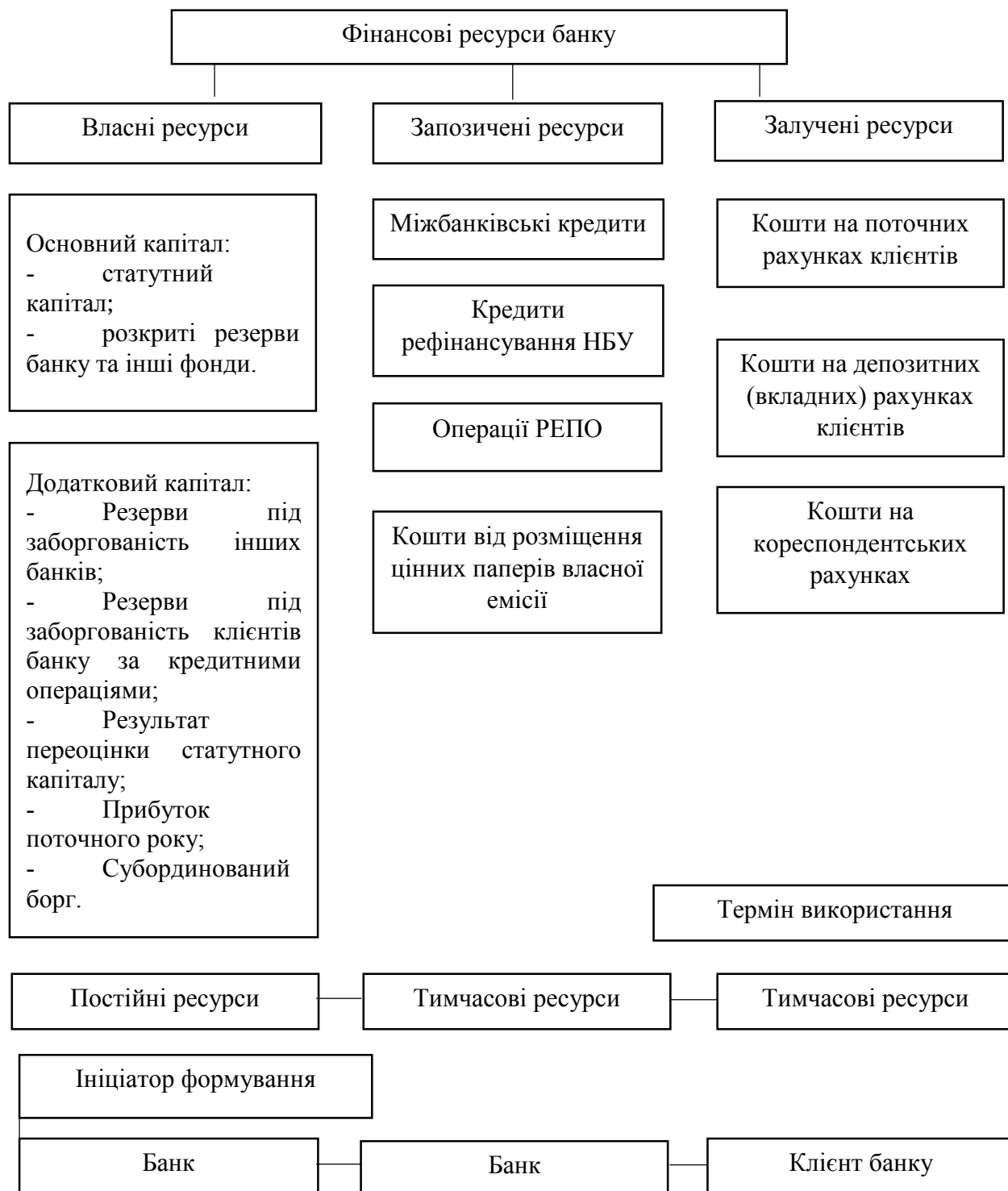

Рис. 1.1 Структура та характеристика фінансових ресурсів банку

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [3, с. 375; 4, с. 35; 6, с. 728, 7, с. 210; 8, с. 31].

Слід відмітити, що принципова відмінність між залученими та запозиченими ресурсами полягає в тому, хто являється ініціатором настання економічних відносин. Відповідно до бухгалтерського обліку зазначені групи фінансових ресурсів банку відносяться до кредиторської заборгованості. Але з економічної та юридичної точки зору між ними є суттєва відмінність, зазначена вище, що визначає особливості управління. Важливим є зазначити, що використання залучених та запозичених коштів відбувається протягом дії кредитного договору або договору про розміщення депозиту чи вкладу [4, с. 35].

Відповідно до Положення Національного банку України (НБУ) «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій» вклади (депозити) поділяються на:

2) «вклад (депозит) на вимогу - грошові кошти або банківські метали, залучені банком від вкладника або які надійшли для вкладника на умовах видачі вкладу (депозиту) на першу вимогу вкладника;

3) вклад (депозит) строковий - грошові кошти або банківські метали, залучені банком від вкладника або які надійшли для вкладника на умовах повернення вкладу зі впливом установленого договором строку» [9].

Строкові депозити є важливим джерелом банківських фінансових ресурсів. Не зважаючи на те, що за даним видом ресурсів банк сплачує відсотки, вони є більш стабільними та дають можливість банку планувати рух за даними рахунками. У процесі депозитних операцій банки залучають кошти у формі вкладів та ощадних (депозитних) сертифікатів. Характерні ознаки строкових банківських депозитів зображено на рис. 1.2.

Відповідно до норм законодавства «депозити утворюються за рахунок коштів у готівковій або у безготівковій формі, у гривнях або в іноземній валюті, що розміщені юридичними особами чи громадянами (клієнтами) на їх рахунках у банку на договірних засадах на певний строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до

законодавства та умов договору. Договір банківського вкладу (депозиту) укладається у письмовій формі» [10].

Характерні ознаки строкових банківських депозитів
Права та обов'язки банку та вкладників визначаються у договорі банківського вкладу у письмовій формі, в якому містяться основні параметри економічних відносин з приводу залучення коштів на банківські депозитні рахунки
Чітко визначений час зберігання коштів
Кошти на строковому депозитному рахунку не використовуються для поточних платежів
Дострокове повернення коштів можливе, якщо це передбачене у депозитному договорі

Рис. 1.2 Характерні ознаки строкових банківських депозитів

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [9; 11; 12; 13, с. 31].

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» також визначено, що вклад (депозит) - це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

У договорі банківського вкладу зазначаються всі права та обов'язки банку та вкладника у письмовій формі, а також основні параметри з приводу залучення коштів на банківський депозитний рахунок [11].

Варто зауважити, що відповідно до Цивільного кодексу України, а саме ст. 1060, зазначено, що «повернення вкладникові банківського строкового вкладу та нарахованих процентів за цим вкладом на його вимогу до спливу строку або до настання інших обставин, визначених договором, можливе виключно у випадках, якщо це передбачено умовами договору банківського

строкового вкладу» [12]. Дане уточнення було внесено у Цивільний кодекс України у 2015 році, що змінило особливості економічних відносин банку та вкладника в даному питанні, адже до цього часу банки були зобов'язанні повертати кошти в будь-якому випадку.

У процесі дослідження сутності депозитних ресурсів банку застосовуються різні підходи щодо класифікації депозитів, що пояснюється необхідністю виділення нових видів депозитів, які часто містять в собі характерні риси і ознаки існуючих раніше видів [13, с. 137].

Класифікація депозитних ресурсів банку за основними ознаками зображена у табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Класифікація депозитних ресурсів банку

Ознака	Види депозитів
1	2
За строками використання коштів	- депозити до запитання
	- строкові депозити (овернайт, короткострокові, довгострокові)
	- накопичувальні депозити
	- умовні депозити
За категорією вкладників (клієнтів)	- депозити банків
	- депозити небанківських фінансових установ
	- депозити за рахунок бюджетних коштів
	- депозити суб'єктів господарювання
	- депозити фізичних осіб
	- депозити кредитних установ
За способом юридичного оформлення	- депозити, що оформляються договором банківського рахунку
	- депозити, що оформляються договором банківського вкладу (депозиту) з видачею ощадної книжки
	- депозити, що оформляються договором банківського вкладу (депозиту) з видачею ощадного (депозитного) сертифіката
	- депозити, що оформляються договором банківського рахунку або вкладу (депозиту) з видачею платіжної картки
За валютою, у якій номіновано депозит	- депозити у національній валюті
	- депозити у іноземній валюті (у неконвертованій валюті, у вільно конвертованій валюті)
	- мультивалютні депозити
	- депозити в банківських металах
За формою визначення власника депозиту	- іменні депозити
	- депозити на пред'явника
В залежності від цільового призначення	- гарантійні депозити
	- дохідні депозити

Продовження табл. 1.1

1	2
За ознакою резидентності	- депозити резидентів
	- депозити нерезидентів
За можливістю капіталізації	- депозити з простими відсотками
	- депозити зі складними відсотками
За економічним змістом	- активні депозити (розміщені)
	- пасивні депозити (залучені)
За розміром депозиту	- великі депозити
	- середні депозити
	- малі депозити
За рівнем стабільності	- найбільш стабільні депозити
	- стабільні депозити
	- нестабільні депозити
За секторами економіки	- депозити фінансових корпорацій
	- депозити нефінансових корпорацій
	- депозити органів державного управління та підвідомчих їм некомерційних організацій
	- депозити некомерційних організацій
За умовою виплати відсотків	- депозити, відсотки за якими сплачуються авансом
	- депозити, відсотки за якими сплачуються періодично
	- депозити, відсотки за якими сплачуються в кінці терміну
За умовами вкладання та вилучення коштів	- депозити без можливості поповнення та часткового зняття коштів
	- депозити без можливості поповнення
	- депозити з можливістю поповнення
	- депозити з можливістю поповнення та часткового зняття коштів

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [3, с. 375; 4, с. 35; 6, с. 728, 7, с. 210; 8, с. 31; 9; 12; 13, с. 31; 14, с. 137; 15, с. 68; 16, с. 60]

Кошти фізичних та юридичних осіб, які банк може потенційно залучати внаслідок ефективної діяльності є важливою складовою ресурсного потенціалу банку.

Ресурсний потенціал банку слід розуміти як «сукупність усіх грошових ресурсів банку, що перебувають у його безпосередньому розпорядженні, і тих, які банк може потенційно залучити в результаті проведення ефективної банківської діяльності або збільшено чи втрачено у разі проведення активних операцій [17, с.121; 18, с. 37].

Важливою функцією банківської системи є акумуляція тимчасово вільних коштів та трансформація їх у різні галузі економіки з метою ефективнішого використання. Переважна частина банківських фінансових

ресурсів формується у процесі проведення депозитних операцій, продуктивність організації яких впливає на фінансову стійкість банку, його ліквідність та можливість досягнення поставленої стратегії [14, с. 67]. Депозити є класичним видом банківських операцій та порівняно недорогим джерелом фінансових ресурсів, а також, що є досить важливим, являється показником довіри до банку вкладників.

1.2 Методи залучення депозитних ресурсів банку

Для забезпечення оптимальних обсягів та структури депозитних ресурсів, а також рівня витрат за власними зобов'язаннями банки застосовують різноманітні інструменти та методи акумуляції коштів, які класифікуються як цінові та нецінові методи управління залученими коштами. Метою банківського менеджменту у напрямку ефективного управління зобов'язаннями банківської установи є формування достатнього обсягу депозитних ресурсів та мінімізація витрат для фінансування активних операцій, в тому числі кредитування [19, с. 18].

Механізм використання цінових методів передбачає використання відсоткової ставки за депозитами як основного важеля у формуванні конкурентних переваг у процесі залучення вільних грошових коштів учасників грошового ринку. В разі відсутності достатнього обсягу фінансових ресурсів банки пропонують порівняно вищі відсоткові ставки, що дозволяє залучити додаткові ресурси. У період перенасичення ліквідністю банки дещо знижують вартість депозитів, орієнтуючись на відсоткові ставки на ринку.

Основною метою діяльності банку, як і будь-якого господарюючого суб'єкта, є забезпечення отримання прибутку. Значний вплив на фінансове становище банку здійснює його цінова політика, об'єктивного обрання методу формування ціни, зокрема вартість залучених ним ресурсів [20, с. 694].

Одним з основних принципів формування цінової політики варто вважати адаптивність (або гнучкість) цін до ринкових змін. Фінансове становище банку прямо залежить від прийнятої цінової політики, об'єктивного обґрунтування використовуваного методу формування ціни.

У наукових працях ціною ресурсів вважається процентна ставка, що сплачується банком кредиторів за користування позичковими грошовими коштами.

У процесі формування конкурентного попиту та пропозиції на фінансові ресурси, а також відсутності асиметрії інформації у процесі прийняття рішень, встановлюється рівноважна ціна [21, с. 161].

На вартість депозитів впливає багато факторів, серед яких є зовнішні та внутрішні. Основні з них зображені на рис. 1.3.

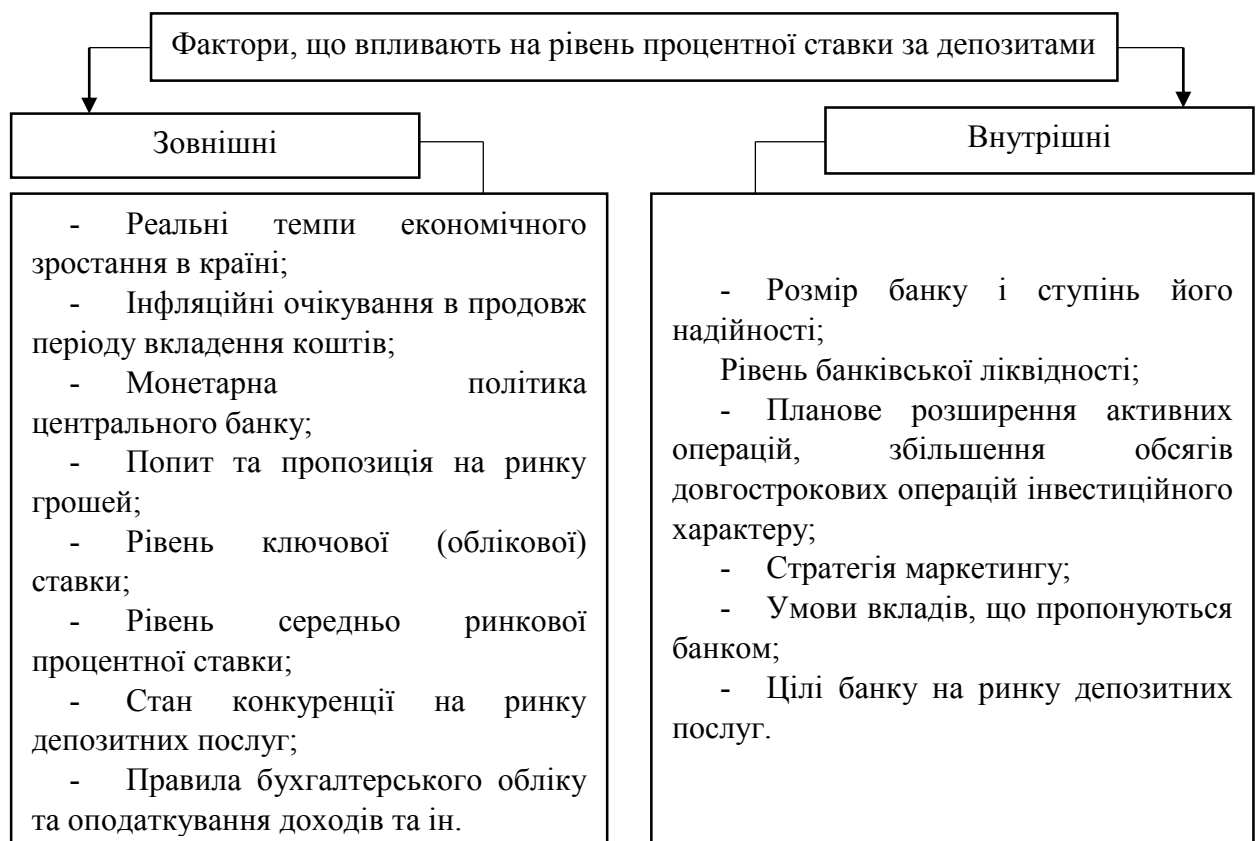

Рис. 1.3 Фактори, що впливають на рівень процентної ставки за депозитами

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [22, с. 109; 23, с. 76].

Ціноутворення банківських послуг, зокрема залучення ресурсів у вигляді вкладів на депозити, передбачає встановлення диференційованих

відсоткових ставок залежно від виду депозиту. Для встановлення процентної ставки за депозитними зобов'язаннями банк орієнтується на відношення між депозитною ставкою, що встановлюється враховуючи тенденції ринку, та витратами банку, спрямованих на обслуговування депозитних рахунків.

Встановлення рівня депозитних ставок передбачає визначення базової ринкової ставки, яка демонструє мінімальний рівень прибутковості, що задовольнить учасника ринку у разі розміщення власних заощаджень на банківський рахунок.

На показник базової депозитної ставки здійснюють вплив такі основні фактори як:

- реальні темпи економічного зростання в країні;
- інфляційні очікування протягом періоду розміщення коштів;
- ризик неповернення коштів, що пов'язується з конкретною

банком [21, с. 162]. У банківській практиці виділяють три методи визначення кількості днів для розрахунку відсотків (рис. 1.4).

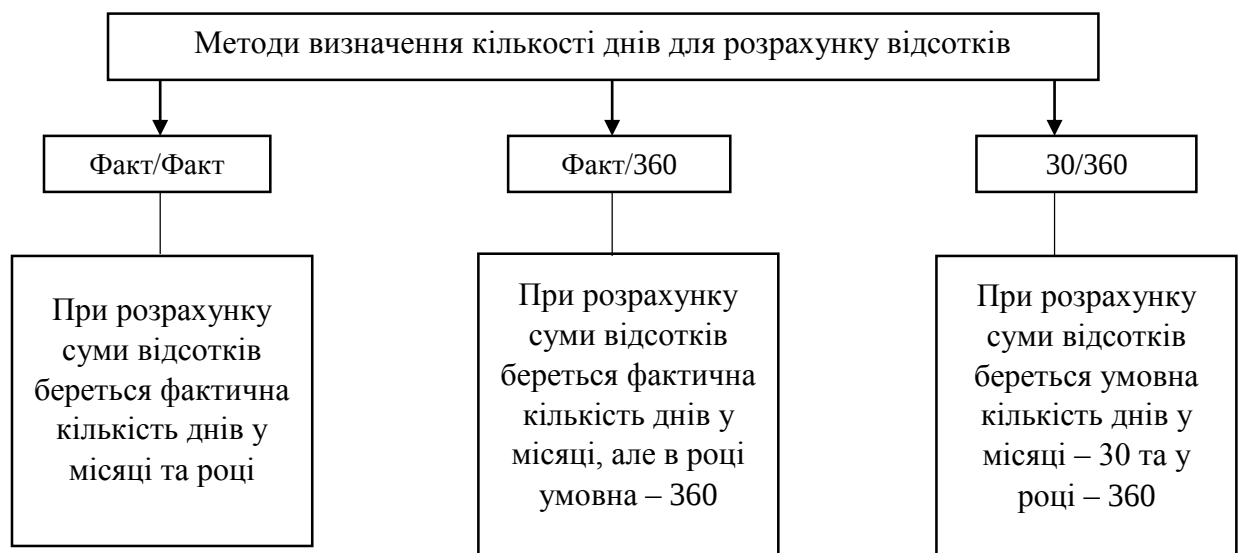

Рис. 1.4 Методи визначення кількості днів для розрахунку відсотків

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [24, с. 234; 25, с. 28].

Незалежно від методу проценти на банківський вклад нараховуються від дня, наступного за днем надходження грошей у банк, до дня, який передуює їх

поверненню вкладнику а підставі розпорядження економіста відділу розрахункового обслуговування.

Даний метод нарахування відсотків характерний завищенням витрат банку в перші періоди дії депозитного договору стосовно вартості сумарних зобов'язань за депозитом та включають суму номіналу депозиту та відсотки.

Процентний дохід за методом складних відсотків передбачає нарахування відсотків на суму вкладу після закінчення розрахункового періоду. У наступному розрахунковому періоді відсоткова ставка нараховується на нову збільшену суму. Нарахування доходу по депозиту за формулою складних відсотків варто застосовувати за умови виплати його після закінчення терміну дії депозитної угоди.

Нарощена сума депозиту за період не більше року за складними відсотками визначається за формулою:

$$S = P \left(1 + \frac{r \cdot n}{m \cdot T \cdot 100} \right)^m, \quad (1.3)$$

де:

S – нарощена сума депозиту наприкінці розрахункового періоду m;

P – сума номіналу депозиту;

r – річна відсоткова ставка;

n – кількість днів розрахункового періоду;

m – кількість періодів (разів) нарахування складного відсотку;

T – максимальна кількість днів у році за умовами договору.

Сума складних відсотків за певний розрахунковий період розраховується за формулою:

$$R = P \left(1 + \frac{r \cdot n}{m \cdot T \cdot 100} \right)^m - 1, \quad (1.4)$$

де:

R – сума відсотків за розрахунковий період [24, с. 235; 25, с. 29].

Встановлення собівартості банківських продуктів і послуг є основним елементом цінової політики банківської установи. Також важливим питання є

визначення собівартості депозитних послуг. Система елементів процесу визначення собівартості депозитних послуг зображено на рис. 1.5.

Рис. 1.5 Система елементів визначення собівартості депозитних послуг

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [26, с. 22-23].

Собівартість вкладних (депозитних) послуг – якісний показник, який включає всі види витрат, починаючи з підготовки до надання депозитної

послуги, а саме: розроблення нового депозитного продукту; ліцензування; навчання персоналу та підвищення його кваліфікації; безпосередній процес надання депозитної послуги (витрати на оплату праці персоналу, в т. ч. адміністративного та обслуговуючого, матеріальні витрати, пов'язані з наданням послуги, оплата комунальних та інформаційних послуг, СЕП, охорони, амортизаційні відрахування, сплата податків та інших обов'язкових платежів); витрати на рекламу та маркетинг [26, с. 22].

До основних методів встановлення процентних ставок за депозитами належать: 1. Метод «Витрати плюс прибуток». 2. Метод «Граничних витрат». 3. «Умовне» ціноутворення (залежно від мінімального залишку на рахунку). 4. Ціноутворення, спрямоване на залучення клієнтів з більш високими доходами. 5. Ціноутворення, яке залежить від багатьох факторів, зокрема від взаємовідносин з клієнтами. 6. Встановлення відсотків і проникнення на ринок. 7. Ціноутворення на основі ринкових процентних ставок [27, с. 66].

Метод «витрати плюс прибуток» ґрунтується на твердженні, що не існує окремої вартості за кожним видом депозитів, натомість є середньозважена вартість всіх фінансових джерел банку. Алгоритм ціноутворення за методом «витрати плюс прибуток» зображений на рис. 1.6.

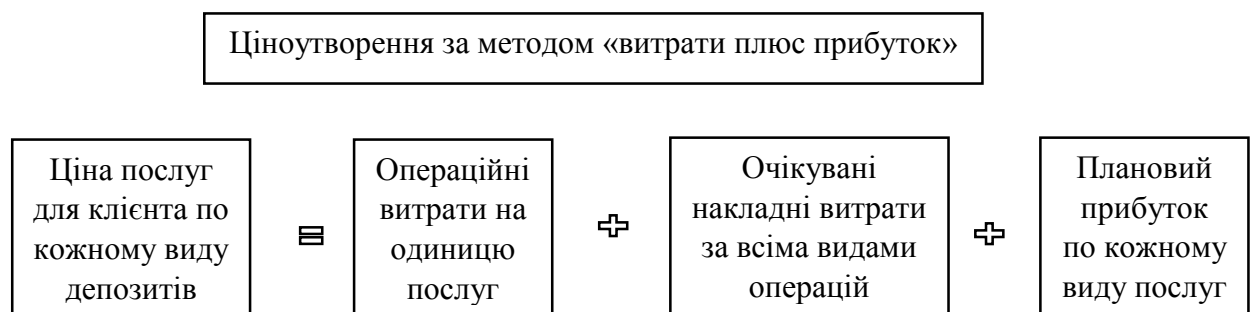

Рис. 1.6 Алгоритм ціноутворення за методом «витрати плюс прибуток»

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [23, с. 77].

Такий метод ціноутворення передбачає точний розрахунок вартості за кожним видом депозиту. Також банківська установа зобов'язана:

- Розраховувати ставку накладних витрат за кожним джерелом походження коштів, в тому числі обов'язкові резерви, страхові внески по за депозитами.

Ставка накладних витрат розраховується за формулою:

$$\frac{\text{Витрати по виплаті відсотків} + \text{непроцентні витрати}}{100\% - \text{резервні вимоги, страхові внески}} \dots\dots (1.5).$$

- Кожну ставку накладних витрат перемножити на відносну величину коштів банку, що надходять з кожного із джерел.

Для визначення середньозваженої вартості коштів банку додати всі отримані результати [23, с. 77].

Метод «граничних витрат» дозволяє менеджменту орієнтуватися не тільки у процентних ставках за вкладами, а й розуміти до якого моменту банк має можливість розширювати власну базу ресурсів, не знижуючи рівень доходів і сукупного прибутку. Даний метод передбачає:

- Визначення граничних витрат переходу від одного рівня ставок до за депозитами до іншого (рис. 1.7):

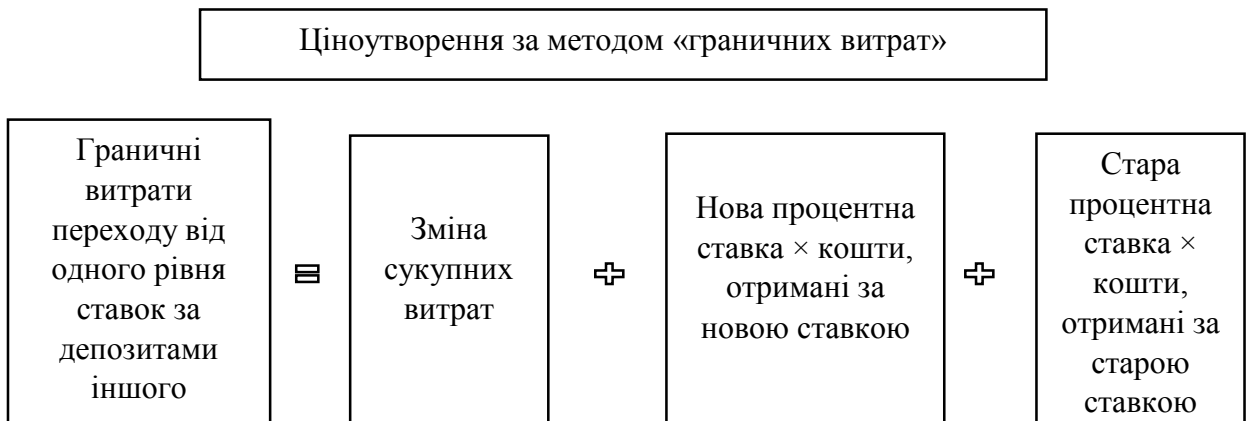

Рис. 1.7 Алгоритм ціноутворення за методом «граничних витрат»

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [23, с. 78].

- Визначення норми граничних витрат за формулою:

$$\frac{\text{Зміна сукупних витрат (граничні витрати)}}{\text{Додатково залучені кошти}} \dots\dots (1.5).$$

- Розрахунок різниці між нормою граничних доходів і нормою граничних витрат.

- Встановлення розміру сукупного отриманого прибутку (різниця сукупних доходів і витрат).
- Обрання оптимальної процентної ставки шляхом порівняння верхньої межі отриманого прибутку і різниці між нормою граничних доходів і витрат банку [23, с. 78].

У період зниження відсоткових ставок за депозитами банку необхідно активно розробляти та впроваджувати ефективні нецінові методи управління залученими коштами, що передбачають використання різноманітних інструментів заохочення клієнтів, що безпосередньо не пов'язані зі зміною рівня депозитних ставок за депозитами [28, с. 229].

До таких методів можна віднести: комплексне обслуговування; поліпшення рівня обслуговування; розвиток фінансового консультування щодо управління коштами; розвиток дистанційного банківського обслуговування; додаткові види безкоштовних послуг; програми лояльності; реклама; розширення спектра пропонованих банком рахунків і послуг; відкриття філій, максимально наближених до клієнтів; пристосування графіка роботи до потреб клієнта тощо [23, с. 79-80; 29].

В умовах загострення конкуренції на ринку банківських послуг нецінові методи управління депозитними ресурсами набувають важливості, адже підвищення відсоткових ставок має певні межі і не завжди цінові методи можливі для використання. В процесі управління депозитними ресурсами менеджмент банківської установи повинен проаналізувати та порівняти витрати, пов'язані із застосуванням цінових і нецінових методів депозитної політики та обрати найбільш ефективні дії. Поширення застосування методів нецінової конкуренції сприятиме підвищення якості банківського обслуговування клієнтів, розробки та впровадження нових послуг, розширення частки на ринку.

1.3 Система управління депозитними ресурсами банку

Управління депозитними ресурсами банку в сучасних умовах функціонування банківської системи, що характерні невизначеністю та нестабільністю є об'єктивною необхідністю, оскільки перед фінансовими інститутами стоїть задача вистояти в конкурентній боротьбі, закріпити або збільшити частку на ринку банківських послуг, в обставинах значного впливу несприятливих зовнішніх факторів [30, с. 781].

Метою банківського менеджменту у сфері управління зобов'язаннями банку є залучення потрібного обсягу коштів за найменшою ціною для фінансування активних операцій банку і запланованому обсязі.

Основними завданнями управління депозитними ресурсами банку є:

- Максимізація прибутку;
- Гнучкість асортиментної політики;
- Забезпечення стійкості ресурсної бази;
- Цільова політика щодо задоволення вимог клієнтів;
- Управління поведінкою споживача;
- Мінімізація ризиків [31, с. 81].

Система управління депозитними ресурсами банку включає такі основні елементи, зображені на рис. 1.8.

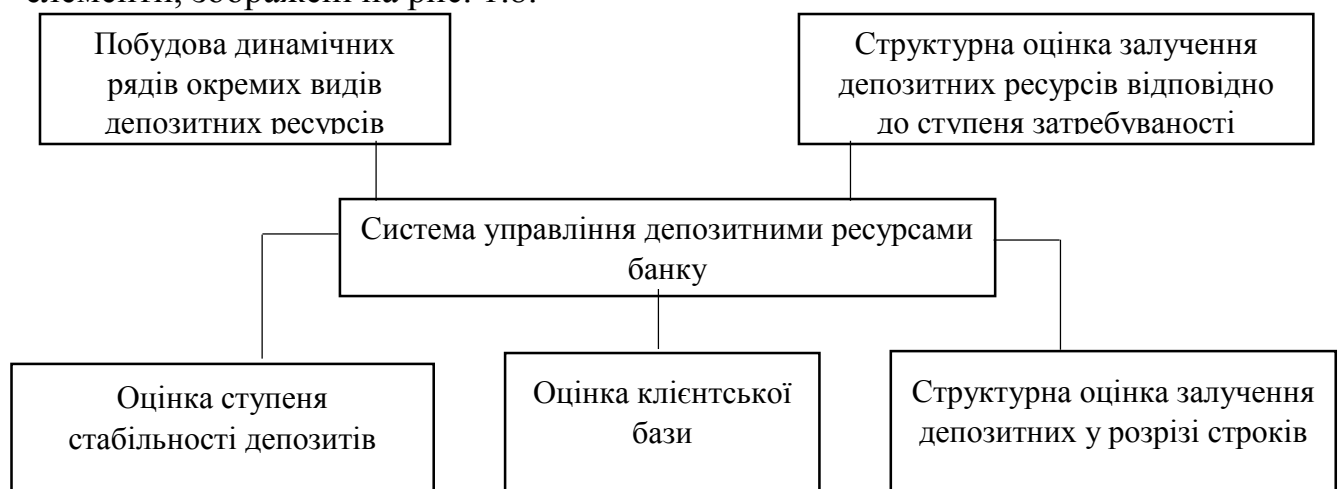

Рис. 1.8 Система управління депозитними ресурсами

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [23, с. 81-88]

За схильністю до вилучення депозитні ресурси поділяються на відповідні групи, а саме:

1. депозити до запитання;
2. строкові депозити;
3. ощадні вклади;
4. кошти, що надійшли від продажу цінних паперів.

У процесі управління депозитними ресурсами необхідним є визначення оптимального співвідношення між різними видами депозитних ресурсів, враховуючи, що збільшення коштів на депозитах до запитання підвищує прибутковість операцій банку за рахунок низької вартості залучення, але послабляє ліквідність банку. Зростання строкових депозитів навпаки знижує прибутковість банківських операцій, натомість підвищує ліквідність його балансу [23, с. 81; 32, с. 67].

У міжнародній банківській практиці для визначення співвідношення між різними видами депозитів використовується наступні показники:

$$\frac{\text{Кошти на депозитних рахунках до запитання}}{\text{Сукупні фінансові ресурси}} \leq 30 \% \quad (1.6)$$

Збільшення даного показника вказує на активну позицію банку і підвищення його прибутковості.

$$\frac{\text{Кошти на термінових депозитних рахунках}}{\text{Сукупні фінансові ресурси}} \geq 45-50\% \quad (1.7)$$

$$\frac{\text{Кошти на депозитних рахунках до запитання}}{\text{Зобов'язання}} \geq 75-90\% \quad (1.8)$$

Показник характеризує питому вагу відносно стійких зобов'язань в їх загальному обсязі [23, с. 82].

Структурна оцінка залучення депозитних ресурсів по терміновості передбачає поділ їх на:

- кошти на депозитних рахунках до запитання;
- кошти на депозитних рахунках до 1 місяця;
- кошти на депозитних рахунках до 1-3 місяців;
- кошти на депозитних рахунках до 3-6 місяців;

- кошти на депозитних рахунках до 6-9 місяців;
- кошти на депозитних рахунках до 9-12 місяців;
- кошти на депозитних рахунках понад 1 рік.

Досить важливим принципом управління депозитними ресурсами банку є формування структури пасиву балансу за обсягами і строками таким чином, щоб максимально відповідати структурі активів. Кошти, залучені банком як короткострокові депозити також можуть у визначених економічних рамках використовуватися не тільки для короткострокових вкладень, але і для довгострокових інвестицій.

Для встановлення границі, після якої можливий напрямок короткострокових ресурсів у довгострокові інвестиції, розраховують коефіцієнти трансформації ресурсів:

$$K_T = \frac{R-S}{R} = 100, \quad (1.9)$$

де:

R – короткострокові ресурси;

S – короткострокові позички і вкладення капіталу.

Показник визначає рівень невідповідності між активами і пасивами банку в кількісному вираженні. Коефіцієнт показує частку короткотермінових вкладів, що направляється в довгострокові вкладення.

Коефіцієнт трансформації можна також розрахувати за такою формулою:

$$K_T = \left(1 - \frac{D_o}{K_o}\right) = 100, \text{ де} \quad (1.10)$$

де:

K_o – кредитовий оборот з надходження коштів на депозитні рахунки терміном до 1 місяця (3, 6, 9, 12 місяців), включаючи рахунки до запитання в установи банку;

D_o – дебетовий оборот по видачі короткострокових кредитів та інших короткострокових вкладень з термінами до 1 місяця (3, 6, 9, 12 місяців).

На основі коефіцієнта трансформації розраховується загальна сума коштів, що банк може направляти на довгострокове інвестування:

$$Вд = (ДЗн + До - ДЗк) \times Кт + ДТн - ДТк, \quad (1.11)$$

де:

ДЗн, ДЗк – кошти на депозитних рахунках до запитання відповідно на початок і кінець звітного періоду;

До – кредитовий оборот з надходження коштів на депозитні рахунки до запитання і терміном до 1 (3, 6, 9, 12) місяця;

Кт – коефіцієнт трансформації короткострокових ресурсів у довгострокові;

ДТн, ДТк – термінові депозити терміном понад 1 (3, 6, 9, 12) місяці відповідно на початок і кінець звітного періоду [23, с 83].

Клієнтська база є невід’ємною складовою будь-якого банку. До неї відносяться фізичні та юридичні особи, державні та громадські організації, резиденти і нерезиденти, які потребують оперативного, персоніфікованого та якісного обслуговування. Клієнтська база банку формується з різних груп клієнтів, які відкрили рахунки в банку і користуються банківськими продуктами, а також з потенційних клієнтів банківської установи [33, с. 600-601].

Оцінка клієнтської бази передбачає розрахунок показників абсолютного приросту кількості клієнтів та темпу зростання, який доречно порівнювати з темпом зміни пасивів банку та його власного капіталу. Також аналізують зміну залишків на поточних рахунках клієнтів, зниження яких на 20% є критичним індикатором.

Для аналізу структури клієнтської бази важливим є групування клієнтів банку за такими ознаками як: вид клієнту; стаж обслуговування в даному банку; розмір середніх залишків на рахунках клієнтів залежно від їх виду.

Оцінка кількості клієнтів банку відповідно до виду клієнту передбачає розрахунок наступних показників:

1. $\frac{\text{Кошти клієнтів—юридичних осіб}}{\text{Загальні пасиви}}$ не менше, ніж 35% (1.12)
2. $\frac{\text{Кошти клієнтів—фізичних осіб}}{\text{Загальні пасиви}}$ не менше, ніж 40% (1.13)
3. $\frac{\text{Кошти клієнтів}}{\text{Загальні пасиви}}$ не менше, ніж 60% (1.14)

Також дослідження клієнтської бази включає розрахунок показників збереження та розвитку клієнтської бази банку на основі показників: коефіцієнт плинності клієнтів, постійності, залучення клієнтів, закріплення клієнтів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Показники оцінки розвитку клієнтської бази

Показник	Розрахунок
Коефіцієнт плинності клієнтів	Кількість закритих рахунків за період / середня кількість рахунків клієнтів
Коефіцієнт залучення клієнтів	Кількість відкритих рахунків за період / середня кількість рахунків
Коефіцієнт розширення клієнтської бази	(Кількість відкритих рахунків – кількість закритих) рахунків / середня кількість рахунків

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [23, с. 85]

В період нестабільності та невизначеності важливим є забезпечити стабільність депозитів. Стабільність частини депозитів визначають як кошти, які не піддаються (або мало піддаються) впливу коливань кон'юнктури фінансового ринку.

За для диверсифікації й оптимізації депозитного портфеля доцільно використовувати систему показників для оцінки його якості, ефективності комбінацій ресурсів. Основні показники оцінки стабільності депозитів зображені в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Система показників оцінки стабільності депозитів

Характеристика	Розрахунок	Значення символів
1	2	3
Обсяг залишку коштів на рахунках до запитання, що може бути використаний як стабільний ресурс		
Характеризує частку коштів, що зберігаються на депозитних рахунках і можуть бути використані як стабільні кредитні ресурси протягом також наступного проміжку часу	$Д = \frac{З}{К_0} \times 100$	З – середній залишок коштів на депозитних рахунках до запитання за розрахунковий період; К ₀ – кредитний оборот по депозитних рахунках до запитання за той же розрахунковий період.

Продовження табл. 1.3

1	2	3
Середній термін збереження депозитної одиниці (депозитних коштів) у днях		
Відображає можливість використання коштів як ресурсів для короткострокового кредитування	$З = \frac{\sum O_i \times D_i}{B}$	O_i – розмір i -того внеску в звітному періоді; D_i – час збереження i -того внеску в днях; B – оборот з вибуття внесків.
Коефіцієнт припливу внесків		
Показує яку частину складають внески, що надійшли порівняно до депозитних рахунків на початок періоду	$K_{пр} = \frac{B_{прл.}}{З_n} \times 100$	$З_n$ – залишок внесків на початок розрахункового періоду (звітного) періоду; $B_{прл.}$ – сума припливу внесків за розрахунковий період, що визначається як різниця між надходженням внесків і їхнім вибуттям.
Коефіцієнт припливу внесків		
Показує, який відсоток внесків із тих, що надійшли, залишилися на рахунках клієнтів	$K_{ос} = \frac{З_k - З_n}{H} \times 100$	$З_k$ – Залишок внесків на кінець розрахункового періоду
Показник середнього розміру депозиту		
Характеризує якість депозитного портфеля банку	$Д = \frac{ДП}{Куд}$	$ДП$ – депозитний портфель банку; $Куд$ – кількість укладених договорів.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [23, с. 88-91]

Залучені кошти – це основне джерело формування ресурсів комерційного банку, які спрямовують на проведення активних операцій. Тож, в управлінні залученими ресурсами банку важливу роль відіграють усі функціональні елементи, зокрема такі: аналіз та прогнозування діяльності банку на ринку залучених ресурсів; планування показників діяльності банку на ринку залучених ресурсів; організація діяльності щодо залучення ресурсів; мотивація; контроль за процесом залучення ресурсів [34, с. 19]. Поєднання цих функціональних блоків є цілісною системою управління залученими ресурсами, причому ефективність функціонування усієї системи безпосередньо залежить від ефективності (результативності) функціонування кожного блоку процесу управління залученими ресурсами.

Висновок до першого розділу

Фінансові банківські ресурси як частину банківських ресурсів, що формується в результаті акумуляції грошових коштів учасників ринку шляхом залучення та запозичення, трансформованих за строками, сумами та ризиками відповідно до параметрів розміщення в активи банку шляхом їх адаптації, та власного капіталу (внесеного акціонерами, створеного в результаті діяльності та накопиченого в результаті дооцінки активів).

Вклад (депозит) - це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Механізм використання цінових методів передбачає використання відсоткової ставки за депозитами як основного важеля у формуванні конкурентних переваг у процесі залучення вільних грошових коштів учасників грошового ринку. В разі відсутності достатнього обсягу фінансових ресурсів банки пропонують порівняно вищі відсоткові ставки, що дозволяє залучити додаткові ресурси. У період перенасичення ліквідністю банки дещо знижують вартість депозитів, орієнтуючись на відсоткові ставки на ринку.

До таких методів можна віднести: комплексне обслуговування; поліпшення рівня обслуговування; розвиток фінансового консультування щодо управління коштами; розвиток дистанційного банківського обслуговування; додаткові види безкоштовних послуг; програми лояльності; реклама; розширення спектра пропонованих банком рахунків і послуг; відкриття філій, максимально наближених до клієнтів; пристосування графіка роботи до потреб клієнта тощо.

Метою банківського менеджменту у сфері управління зобов'язаннями банку є залучення потрібного обсягу коштів за найменшою ціною для фінансування активних операцій банку і запланованому обсязі.

Основними завданнями управління депозитними ресурсами банку є: максимізація прибутку; гнучкість асортиментної політики; забезпечення стійкості ресурсної бази; цільова політика щодо задоволення вимог клієнтів; управління поведінкою споживача; мінімізація ризиків.

Система управління депозитними ресурсами банку включає такі основні елементи: побудова динамічних рядів окремих видів депозитних ресурсів; структурна оцінка залучення депозитних ресурсів відповідно до ступеня затребуваності; оцінка ступеня стабільності депозитів; оцінка клієнтської бази; структурна оцінка залучення депозитних у розрізі строків

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ ДЕПОЗИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз джерел формування депозитних ресурсів вітчизняних банків

Так як до власних ресурсів банку відносяться близько 20% капіталу, його фінансування передбачає залучення додаткових ресурсів, які перебувають у розпорядженні населення та суб'єктів господарювання. Акумуляовані кошти формують ресурсну базу для проведення різного виду банківських операцій, що здійснюють банки в процесі своєї діяльності, особливо це впливає на можливість кредитування.

До джерел формування депозитних ресурсів банків можна віднести тимчасово вільні кошти фізичних та юридичних осіб, а саме:

- заощадження населення;
- амортизаційний фонд підприємств;
- фонд капітальних витрат підприємства;
- фонд оплати праці;
- капітальні інвестиції підприємств;
- обов'язкові цільові депозити та ін.

Важливим, стратегічним джерелом ресурсів для банківської системи є заощадження населення, що являють собою «частину чистих сукупних доходів населення, яка формується за рахунок скорочення особистих витрат, спрямовується на нагромадження фінансових і нефінансових активів, є власністю економічного суб'єкта та призначена для підвищення його споживчого стандарту в майбутньому» [2, с. 21].

Схильність до заощаджень населення України за період аналізу мала негативну тенденцію. Така ситуація склалася в результаті нестабільності економіки, невизначеності, пов'язаної з соціально-політичними кризами,

низького рівня доходів домогосподарств, відсутності довіри до банківської системи. А в період дії військового стану заощадження населення взагалі мало ймовірні.

На сьогодні дані щодо обсягу заощаджень Державною службою статистики надані лише до 2021 р, що ускладнює проведення аналізу. Динаміка доходів, витрат, заощаджень населення за період 2012-2021 рр. зображено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка доходів, витрат, заощаджень населення
за період 2012-2021 рр., млн. грн., %

Рік	Показники			
	Доходи населення, млн. грн.	Витрати населення, млн. грн.	Заощадження населення, млн. грн.	Питома вага заощаджень у доходах населення, %
2012	1457864	1310584	147280	10,1
2013	1548733	1432467	116266	7,5
2014	1516768	1485988	30780	2,0
2015	1772016	1740943	31073	1,8
2016	2051331	2038740	12591	0,6
2017	2652082	2621444	30638	1,2
2018	3242730	3217183	25547	0,8
2019	3744060	3756517	-12457	-0,3
2020	3972428	3989445	-17017	-0,4
2021	4698611	4875970	-177359	-3,8

Джерело: розраховано автором з використанням наукових джерел [36]

За досліджуваний період динаміка доходів, витрат та заощаджень населення була неоднозначною (табл. 2.1). З 2013 р. під впливом соціально-політичної кризи та початку військової агресії на сході країни питома вага заощаджень у доходах домогосподарств постійно знижується. Починаючи з 2019 р. взагалі має від'ємне значення, адже зростання реальних доходів населення (з урахуванням інфляції) у 2019-2020 р. сповільнилося.

Так як у структурі сукупних ресурсів домогосподарств домінує оплата праці, тому саме вона є показником, що впливає на загальний життєвий рівень населення та його ощадно-інвестиційну поведінку[37].

Динаміка розміру середньої заробітної плати в Україні за 2014-2024 рр. зображено на рис. 2.1.

Рис. 2.1 Динаміка середньої заробітної плати за період 2014-2024 рр., гривня, дол. США, %

*станом на 30.09.2024

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [36]

За період оцінки можна сформулювати наступний висновок (рис. 2.1), а саме: розмір середньої заробітної плати в Україні змінювався під впливом факторів як соціально-економічних так і політичних. Не зважаючи на постійний ріст заробітної плати вираженої в національній валюті, купівельна спроможність населення за деякі період навпаки знижувалася.. Зокрема, якщо у 2014 р. темп зростання заробітної плати за рік складав 6,0%, то розрахований у іноземній валюті (дол. США) темп зміни є від'ємним, а саме -28,7%, що пояснюється різкою девальвацією гривні в цей період, що нівелювало підвищення заробітної плати. У 2015 р. темп падіння ще більший, а саме 34,4%, хоча заробітна плата у гривні зросла на 25,5%. У 2019 р., в наслідок вже ревальвації національної валюти під тиском надходження спекулятивного іноземного капіталу в Україну, рівень заробітної плати у, виражений гривні зріс на 18,4%, а у перерахунок на дол. США – 24,6%. У 2020 р. під впливом

світової пандемії національна валюта знову девальвувала, що вплинуло на реальні доходи населення, тож темп зростання заробітної плати у іноземній валюті був вдвічі нижчий за гривневий еквівалент, а саме 5,9% порівняно з 10,4%. Від’ємний темп зміни спостерігається у 2022 р., в умовах повномасштабної агресії. Хоча у 2023 р. темп зміни заробітної плати є позитивний, однак у іноземній валюті він становить 3,9% порівняно з 17,5% у грн. Станом на 30 вересня 2024 р. доходи у вигляді заробітної плати вираженої у іноземній валюті знизилися на 8,2%. Причиною цього стала нова хвиля девальвації гривні.

У процесі управління фондом оплати праці відбувається безпосереднє його формування за рахунок наявних фінансових ресурсів [38, с. 81].

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про оплату праці» «заробітна плата виплачується працівникам не рідше двох разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує шістнадцяти календарних днів, та не пізніше семи днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата» [39]. Між цими періодами кошти підприємства, що зберігаються на розрахункових рахунках, є депозитними ресурсами банку та можуть бути ним використані для активних операцій. Динаміка фонду оплати праці усіх працівників в Україні за період 2015-2021 рр. зображена на рис. 2.2.

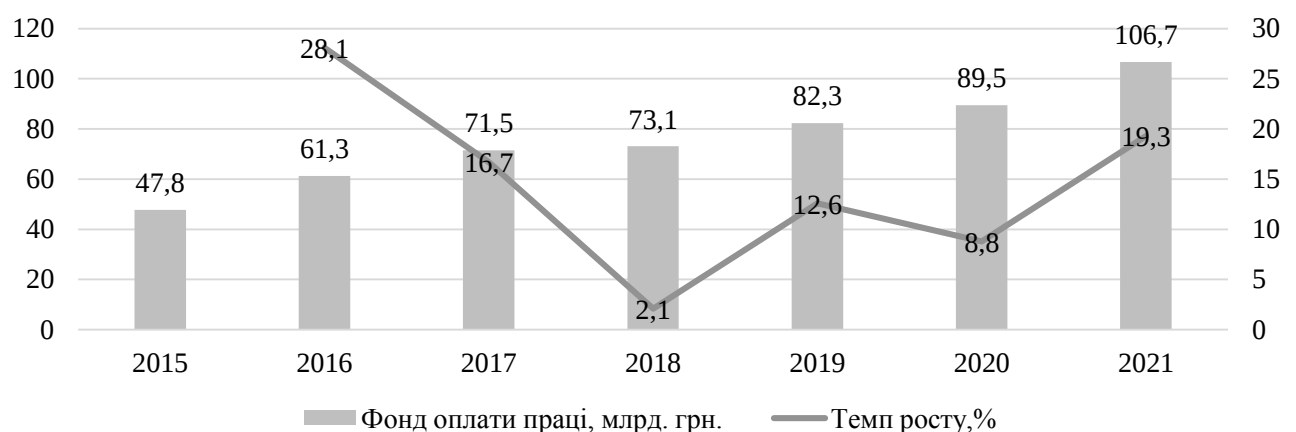

Рис. 2.2 Динаміка фонду оплати праці усіх працівників в Україні за період 2015-2021 рр., млрд. грн., %

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [36]

За даними рис. 2.2 можна стверджувати що за досліджуваний період незначне найнижче зростання фонду оплати праці спостерігається у 2018 р., коли під тиском політичної нестабільності, спровокованої загостренням у Керченській протоці, даний показник зріс всього на 2,1%. Найбільше зростання фонду оплати праці спостерігається у 2016 р., а саме 28,1%. За період дії військового стану Державна служба статистики України дані щодо розміру фонду оплати праці усіх працівників не публікувала.

На зростання економіки, розвитку реального сектора, а також ефективність діяльності окремого господарюючого суб'єкта впливає значна кількість факторів, серед яких досить вагомим є обсяг капітальних інвестицій, що є запорукою оновлення основних засобів, впровадження інноваційних технологій, підвищення продуктивності існуючих виробничих потужностей, зниження енергомісткості виробництва і рівня шкідливого впливу на навколишнє природне середовище тощо. Інвестиційна активність сприяє підтримці стабільного господарювання та розвитку бізнесу у конкурентному ринковому середовищі, що є основою для стабілізації та зростання економіки країни [40].

Динаміка обсягу капітальних інвестицій підприємств за період 2014-2023 рр. зображена на рис. 2.3.

Дослідження зміни обсягів капітальних інвестицій підприємств за період 2014-2023 рр. (рис. 2.3) дозволив зробити наступний висновок. У 2016 та у 2021 рр. спостерігається значний темп зростання обсягів капітальних інвестицій підприємств, а саме 31,5%% та 32,6%. Скорочення капітальних інвестицій відбулося у період нестабільності, спровокованої світовою пандемією у 2020 р., коли обсяги капітальних інвестицій великих підприємств скоротилися на 18,6%, а також на 39,2% за результатами 2022 р. з початком повномасштабних військових дій на території країни. За 2023 р. капітальні інвестиції підприємств рекордно зросли на 53,1%, що свідчити про адаптацію до умов дії військового стану та надходження міжнародної допомоги, спрямованої на відновлення економічної діяльності.

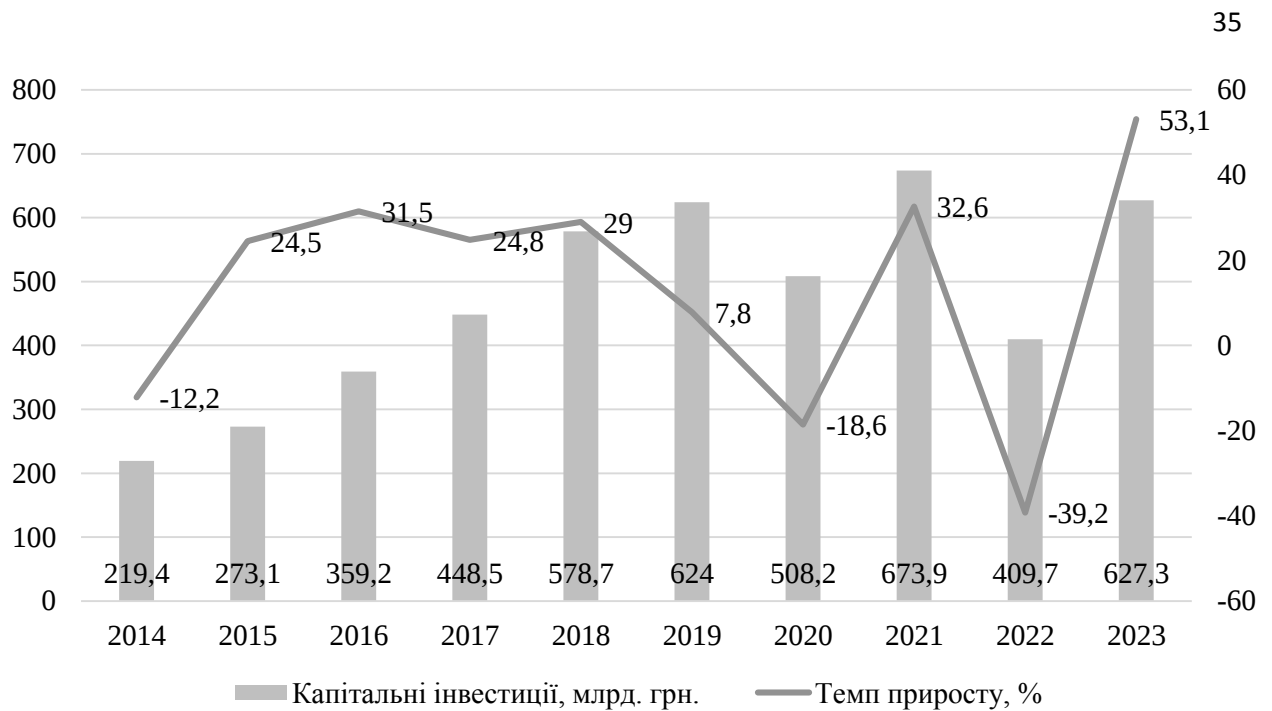

Рис. 2.3 Динаміка обсягу капітальних інвестицій підприємств в Україні за період 2014-2023 рр., млн. грн., %

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [36]

Джерелами формування капітальних інвестицій підприємств є власні ресурси, а саме прибуток, амортизація, цільові кошти та залучені у формі кредиту [41, с. 780].

Суми амортизаційних відрахувань відповідно до законодавства необхідно зараховувати на окремі банківські рахунки, відокремлюючи кошти, призначені для фінансування капітальних вкладень від коштів, що використовуються на поточну діяльність. Такий розподіл коштів дає змогу відстежувати цільовий характер використання цих сум, планувати обсяг амортизаційного фонду [42, с. 52; 43, с. 99]. Амортизаційні відрахування до моменту їх використання їх для капітальних інвестицій є тимчасово вільними коштами, які акумулюються на рахунках банку з можливістю їх трансформації, зокрема використання банком для кредитування.

Отже, запорукою ефективної діяльності банку на ринку банківських послуг є стабільність джерел формування депозитних ресурсів, а саме заощаджень населення та коштів підприємств, розміщених на банківських рахунках.

2.2 Оцінка розвитку вітчизняного ринку депозитних послуг

На показники результативності діяльності банку досить значний вплив здійснює стабільний обсяг депозитних ресурсів. Залучення коштів на депозитні рахунки є одним із основних видів банківської діяльності, що актуалізує проведення дослідження динаміки на ринку депозитних послуг [44, с. 26].

Динаміка депозитів, акумульованих банками та зміна їх обсягів у річному обчисленні в Україні за 2013-2024 рр. зображена на рис. 2.4.

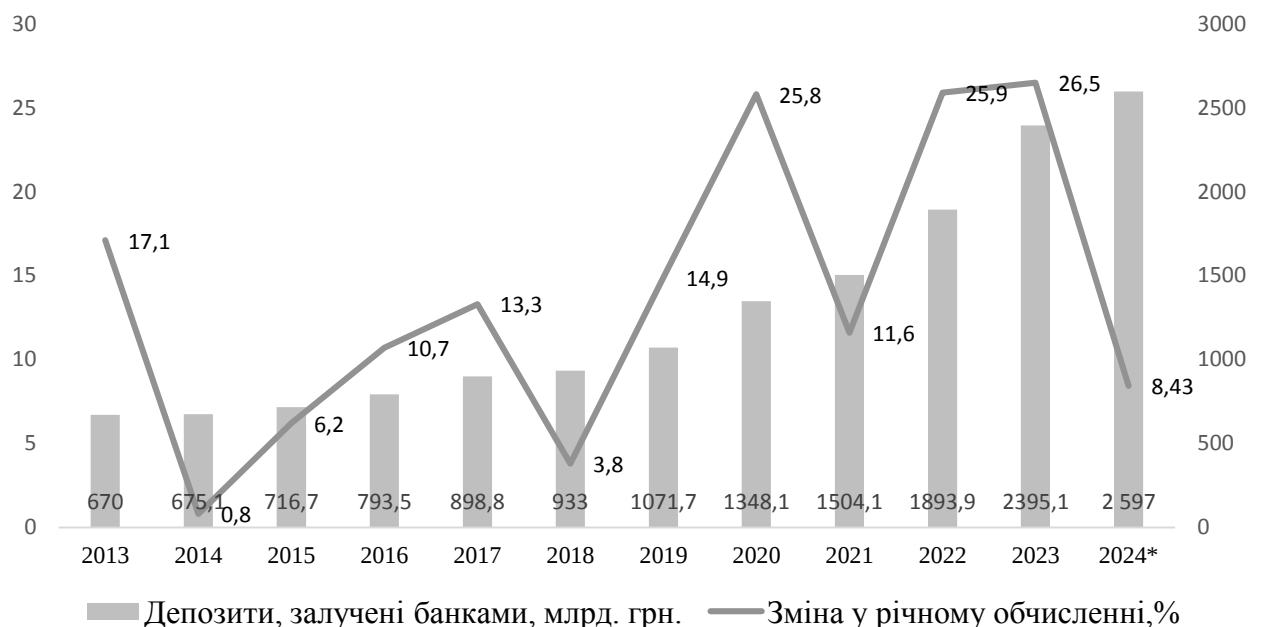

Рис. 2.4 Динаміка депозитів, залучених банками та зміна їх обсягів у річному обчисленні в Україні за 2013-2024 рр., млрд. грн., %

*Станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

Зростання залишків на депозитних рахунках протягом періоду дослідження спостерігається у 2015-2017 рр. та 2019-2020 рр. У 2020 р. обсяги депозитів у вітчизняних банківських установах зросли у порівнянні з 2019 р. на 25,8%. Сповільнення темпів росту депозитного портфеля банків спостерігалось у 2014 р. (0,8%), 2018 р. (3,8%) та у 2021 р., коли темп

зростання залишків на рахунках також призупинився та дорівнював 11,6%. Причинами негативної тенденції стали такі фактори як соціально-політична криза, початок збройної агресії, загострення у Керченській протоці та світова пандемія. На початку повномасштабного вторгнення у 2022 р. в умовах невизначеності спостерігався відтік коштів з депозитних рахунків, однак вже через деякий час знову відновся приріст, а в цілому за рік депозитні портфелі банків зросли на 25,9%. У 2023 р. позитивний ріст зберігся на рівні 26,5%. Зростання даного показника у період нестабільності можна пояснити девальвацією національної валюти перерахунок депозитів у іноземній валюті у гривневу позицію та надходженням міжнародної допомоги на відновлення економічних потужностей.

Основним джерелом формування депозитних ресурсів банку є заощадження населення, Динаміка обсягів депозитів домогосподарств, залученими банківськими установами за 2013-2024 рр. зображена на рис. 2.5.

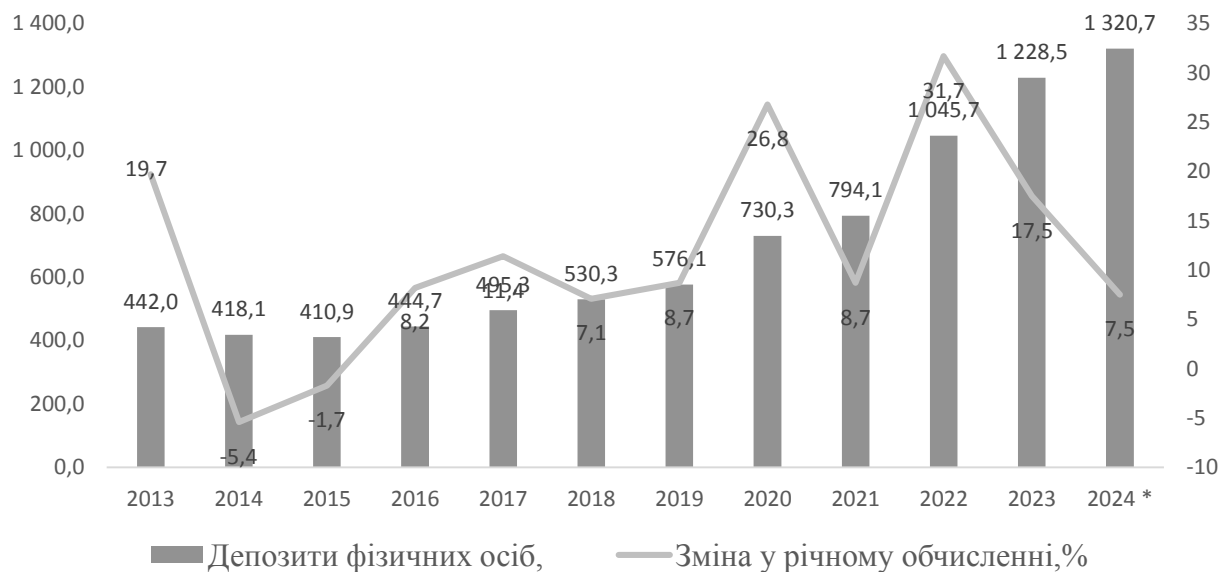

Рис. 2.5 Динаміка депозитів домогосподарств, залученими банками в Україні за період 2013-2024 рр., млрд. грн., %

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

Нестабільність, що стала наслідком соціально-політичної кризи в 2013-2015 рр. негативно вплинула на обсяги депозитів домогосподарств (рис. 2.5).

Зокрема, у 2014 р. обсяги депозитів домогосподарств зменшилась на 5,4%, що є найбільшим їх скороченням за період дослідження. Також у 2015 р. продовжилася негативна тенденція в даному напрямку. Населення країни в 2015 р. продовжило відкликання депозитів з банківських установ, що скоротила їх депозитні портфелі на 1,7%. Стабілізація ситуації, зменшення темпів інфляції дозволило протягом 2016-2021 рр. відновити зростання депозитів, найбільший позитивний темп продемонстрували банки у 2020 р, а саме 26,8%. За період дії військового стану 2022-2023 рр. депозити населення демонструють зростання, однак таку тенденцію потрібно коригувати на зміну курсу національної валюти, а саме її девальвацію.

Також важливим є оцінка стану залучення коштів юридичних осіб, що також є основою для формування депозитних ресурсів банків. Динаміка депозитів юридичних осіб, залученими банками в Україні за період 2013-2024 рр. зображено на рис. 2.6.

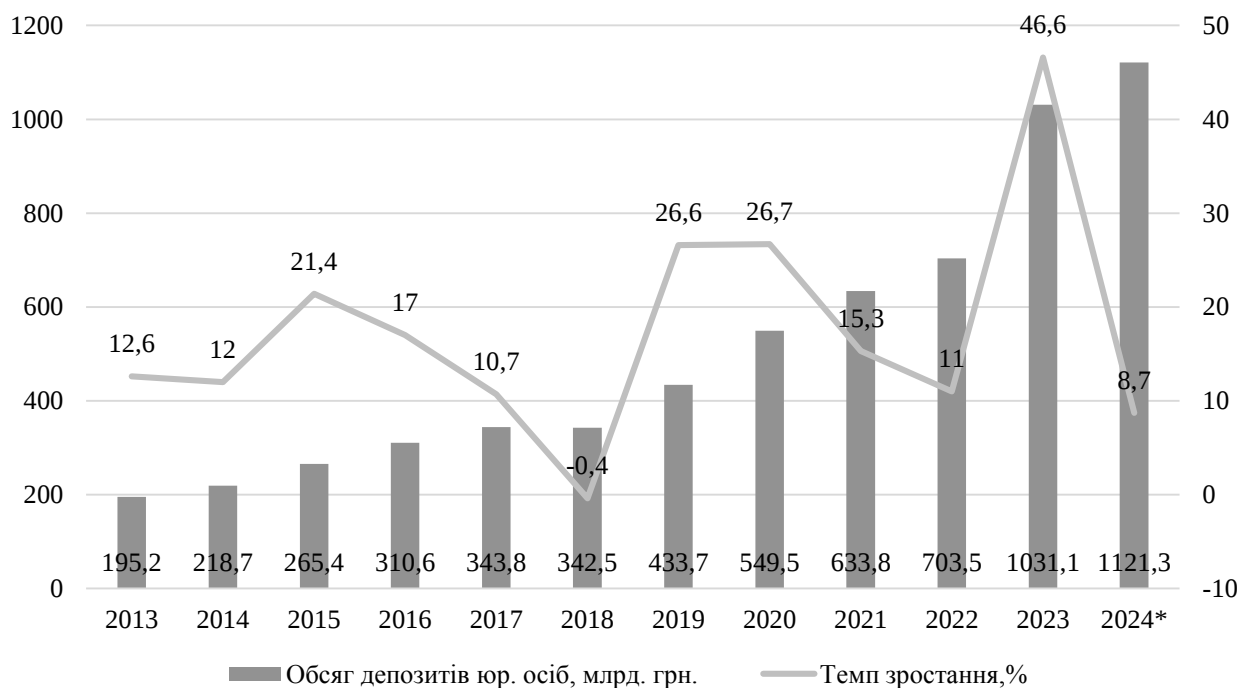

Рис. 2.6 Динаміка депозитів юридичних осіб, залученими банками в Україні за період 2013-2024 рр., млрд. грн., %

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

Відповідно до даних рис. 2.6, можна охарактеризувати динаміку обсягів депозитів юридичних осіб наступним чином: у 2015 р. на тлі значного підвищення облікової ставки значно зросли відсотки за депозитами, що вплинуло на поведінку учасників грошового ринку та спровокувало зростання залишків на рахунках юридичних осіб, відкритих в банках аж на 21.4%. У 2018 р. політичне та військове загострення у Керченській протоці негативно вплинуло на депозити юридичних осіб, які знизилися на 0,4%. Активізація господарської діяльності у 2019 р., активне кредитування малого та середнього бізнесу пожвавило кон'юнктуру ринку та стало причиною зростання коштів на рахунках бізнесу на 26,6%. Така ж тенденція продовжилася і в період розгортання світової пандемії. Кардинальне зростання обсягів залишків на рахунках у 2023 р., а саме 46,6%, можна пояснити ефектом від девальвації національної валюти, а також зростанням міжнародної допомоги та субсидійованим кредитам в цей період.

Економіка бідь-якої країни потребує довгострокових інвестицій для створення умов розвитку. В даному контексті важливим є структура депозитів у розрізі строків погашення, адже довгострокові вклади у депозитних портфелях банків є основою для довгострокового кредитування бізнесу. Структура депозитів, залучених банками у розрізі строків погашення в Україні за 2013-2024 рр. зображена на рис. 2.7.

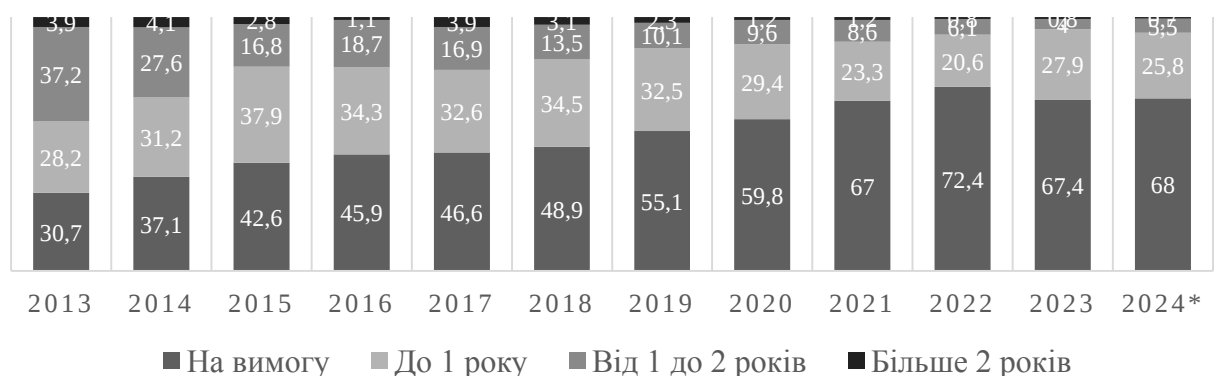

Рис. 2.7 Структура депозитів, залучених банками у розрізі строків погашення в Україні за період 2013-2024 рр., %

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

За досліджуваний період (рис. 2.7) кардинально змінилася структура портфеля депозитів банків у розрізі строків погашення, зокрема частка депозитів на вимогу зросла з 30,7% у 2013 р. до 67,4% у 2023 рр. На такий результат впливають як соціальна нестабільність, макроекономічна ситуація, зниження доходів населення, а також зниження відсоткових ставок за депозитами. Низький рівень строковості зобов'язань банківських установ у поєднанні зі зростанням питомої ваги депозитів до запитання формують ризики ліквідності для банківської системи, а структура зобов'язань робить систему вразливою до криз ліквідності. Ситуація, що склалася вимагає від вітчизняних банків ретельно прогнозувати грошові потоки на рахунках клієнтів, а також тримати значні обсяги високоякісних ліквідних активів. Також з метою приведення до мінімуму ризиків невиконання банками своїх зобов'язань у кризовий період, НБУ запровадив норматив – коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) [35, с. 33].

Структура депозитів домогосподарств, залучених банками в Україні у розрізі строків погашення за період 2013-2024 рр. зображена на рис. 2.8.

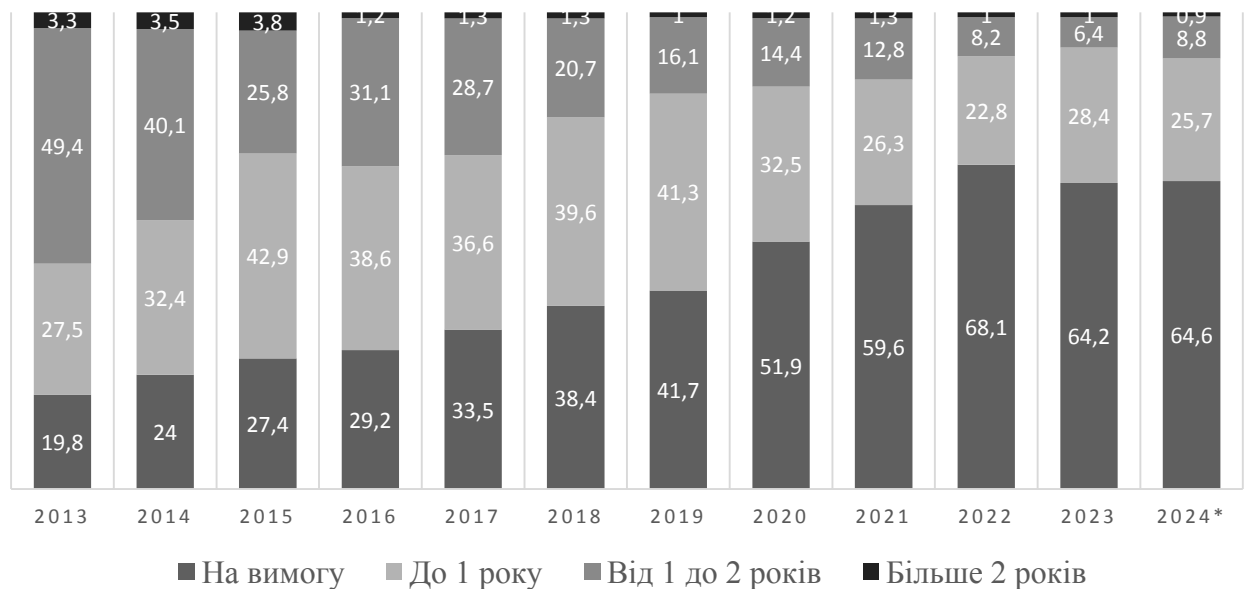

Рис. 2.8 Структура депозитів домогосподарств, залучених банками у розрізі строків погашення в Україні за період 2013-2024 рр., %

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

Результати аналізу відповідно даних рис. 2.8 дають можливість зробити висновки про зростання питомої ваги депозитів до запитання з 19,8% у 2013 до 64,2% станом на 2023 р. Також за досліджуваний період значно скоротилися депозити від 1 до 2 років (з 49,4% до 6,4%), депозити, строком більше 2 років – з 3,3% до 1,2%. Внаслідок зниження відсоткових ставок за вкладками, також відбувся відтік коштів зі строкових рахунків. Ще однією причиною можна назвати популяризація дистанційного обслуговування і зростання потреби у коштах на поточних рахунках для здійснення переказів. Також на поведінку населення на ринку депозитних послуг вплинули такі чинники як невизначеність та нестабільність.

Структура депозитів юридичних осіб, залучених банками у розрізі строків погашення в Україні за період 2013-2024 рр. Зображена на рис. 2.9.

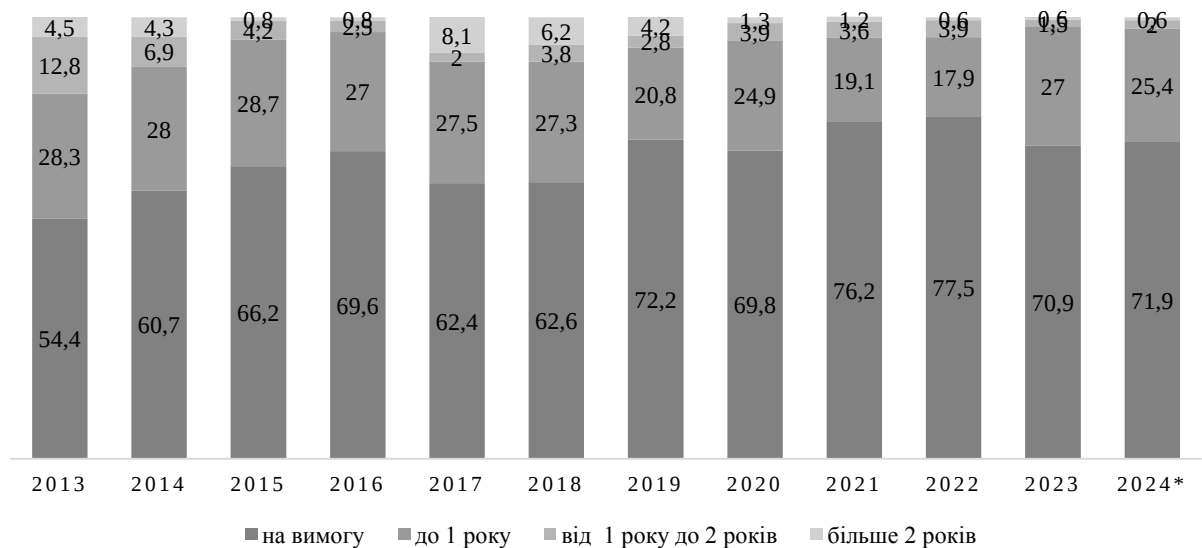

Рис. 2.9 Структура депозитів юридичних осіб, залучених банками у розрізі строків погашення в Україні за період 2013-2024 рр., %

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

Відповідно до даних рис. 2.9 можна стверджувати про зростання частки депозитів до запитання з 54,4% у 2013 р. до 70,9% у 2023 р. Така зміна відбулася за рахунок скорочення строкових депозитів, строком більше 1 років.

Зокрема, депозити, строком від 1 до 2 років за досліджуваний період скоротилися з 12,8% до 2%.

Структура строкових вкладів у розрізі валют, демонструє рівень довіри до національної валюти з боку населення країни. Динаміка та структура строкових депозитів фізичних та юридичних осіб, залучених банками у розрізі валют за період 2013-2024 рр. зображено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура строкових депозитів фізичних та юридичних осіб,
залучених банками в Україні у розрізі валют
за період 2013-2024 рр., млрд.,%

Роки	Вид валюти							
	гривня		долар США		євро		ін. валюти	
	фіз.ос.	юр. ос.	фіз.ос.	юр. ос.	фіз.ос.	юр. ос.	фіз.ос.	юр. ос.
2013	53,9	70,8	38,0	23,7	7,6	4,2	0,5	1,2
2014	43,7	62,5	47,3	30,7	8,5	5,6	0,4	1,2
2015	40,6	63,7	50,4	29,5	8,8	5,9	0,3	0,9
2016	39,2	62,3	52,4	30,5	8,2	6,5	0,2	0,7
2017	41,8	61,4	50,3	29,7	7,8	8,1	0,1	0,8
2018	45,3	64,9	47,7	24,5	6,9	10,0	0,1	0,6
2019	50,9	61,8	43,0	29,4	6,0	8,2	0,1	0,5
2020	52,4	65,8	41,3	21,3	6,2	12,4	0,1	0,5
2021	62,6	72,0	32,5	15,9	4,8	11,5	0,1	0,6
2022	62,5	69,2	30,4	18,8	6,9	11,5	0,2	0,5
2023	64,8	73,1	27,8	16,3	7,2	10,2	0,2	0,3
2024*	64,5	70,8	27,4	17,2	7,9	11,7	0,2	0,3

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

За даними табл. 2.2 можна зробити висновок, що строкові депозити в національній валюті переважають у структурі залучених строкових коштів банками. Починаючи з 2017 р. їхня частка постійно збільшується як за фізичними особами так і за юридичними і станом на кінець 2023 р. становить 64,8% та 70,8% відповідно. Значну частку депозитів займають вклади у доларах США, а саме 27,8% у 2023 р. строкових депозитів фізичних осіб були залучені в даній валюті. Слід зауважити, що частка строкових депозитів юридичних осіб у доларах США порівняно нижча, а саме 16,3%. Натомість строкові вклади суб'єктів господарювання у євро становлять 10,2% у 2023 р.,

фізичних осіб – 7,2%. Загальною тенденцією зміни структури строкових депозитів юридичних та фізичних осіб є збільшення частки депозитів у національній валюті.

Ціновим методом залучення додаткових коштів на депозитні рахунки банків є встановлення привабливої відсоткової ставки за депозитами. Динаміка відсоткових ставок за банківськими строковими депозитами домогосподарств за період 2013-2024 рр. відображена у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Процентні ставки за строковими депозитами, залученими банками у фізичних осіб в Україні за період 2013-2024 рр., %

Роки	Інтегральна ставка	У національній валюті	У іноземній валюті
2014	14,1	20,1	8,8
2015	13,4	20,6	7,8
2016	11,1	17,0	5,9
2017	8,4	13,8	3,3
2018	9,7	14,9	3,3
2019	9,9	14,9	2,6
2020	5,7	8,7	1,4
2021	5,6	8,0	0,7
2022	7,3	12,1	0,6
2023	9,9	13,9	1,1
2024*	8,9	12,4	1,2

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

За період з 2014 по 2021 рр. відсоткові ставки за строковими депозитами фізичних осіб помітно знизилися. Зокрема якщо інтегральна ставка у 2013 р. складала 14,1%, то станом на 2021 р. даний показник знизився до рівня 5,6%. Процентна ставка за строковими депозитами у національній валюті становила у 2013 р. 20,1% та також знизилася до 8,0% у 2021 р. Починаючи з введенням в дію військового стану у 2022 р. вартість строкових депозитів фізичних осіб у національній валюті знову почали зростати, а саме до рівня 13,9% у 2023 р. Відсотки депозитів у іноземній валюті знижувалась до 2022 р. Станом на 2023 р. за строковими депозитами нараховуються відсотки у розмірі 1,1%.

Аналогічна ситуація склалася і в країн Європейського Союзу, де банки пропонують досить низькі відсоткові ставки за депозитами. На зниження вартості депозитів в Україні вплинуло зниження облікової ставки НБУ до 6% у 2021, а також достатній рівень ліквідності банків у цей період.

НБУ публікує статистичні відомості щодо можливого відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб по кожному банку, крім АТ «Ощадбанк», який до 2022 р. не був учасником фонду. Динаміка строкових вкладів фізичних осіб та суми можливого відшкодування ФГВФО за період 2013-2024 рр. зображена на рис. 2.10.

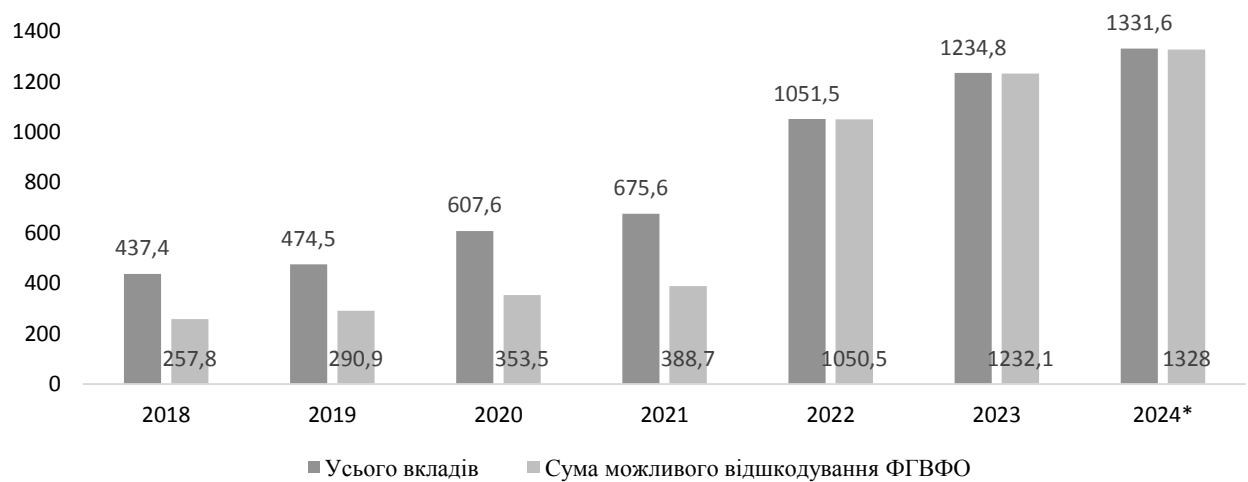

Рис. 2.10 Динаміка строкових вкладів фізичних осіб та суми можливого відшкодування ФГВФО за період 2013-2024 рр., млрд. грн.

**станом на 31.10.2024 р.*

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

До початку повномасштабного вторгнення гарантована сума відшкодування складала не менше 200 000 грн., а на період військового стану та плюс три місяці після його закінчення депозити погашаються в повній мірі в разі банкрутства банківської установи, що підтверджується статистикою за період 2022-2023 рр., коли сума строкових вкладів фізичних осіб та сума можливого відшкодування ФГВФО знаходяться практично на одному рівні (рис. 2.10).

У процесі дослідження стану розвитку вітчизняного ринку депозитних послуг важливим є визначення рівня його концентрації [38, с. 149].

Відповідно до шкали градації рівня концентрації залежно від рівня індексу Херфіндаля-Хіршмана виділяють наступні рівні:

- 1) 0 – мінімальна концентрація;
- 2) від 0 до 1000 – низький рівень концентрації;
- 3) від 1000 до 1800 – середній рівень концентрації;
- 4) понад 1800 – високий рівень концентрації.

Динаміка індексу Херфіндаля-Хіршмана ринку депозитних послуг (строкові депозити фізичних та юридичних осіб) в Україні за період 2013-2024 рр. зображено на рис. 2.11.

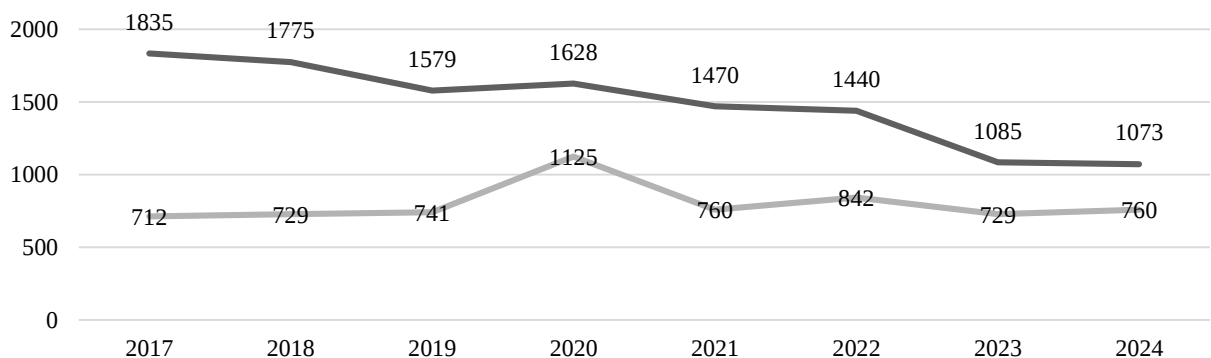

Рис. 2.11 Динаміка індексу Херфіндаля-Хіршмана ринку депозитних послуг (строкові депозити фізичних та юридичних осіб) в Україні за період 2013-2024 рр.

**станом на 31.10.2024 р.*

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

Відповідно до методики розрахунку індексу Херфіндаля-Хіршмана, можна зробити висновок про середній рівень концентрації ринку депозитних послуг для фізичних осіб (рис. 2.11) починаючи з 2018 р. (у 2017 р. рівень концентрації був високого рівня) на даному сегменті ринку, що вказує на недостатній рівень конкуренції та підвищенні ризики для клієнтів. Однак в цілому за досліджуваний період концентрація ринку поступово наближається до оптимального рівня.

Рівень концентрації ринку депозитних послуг щодо юридичних осіб протягом 2017-2024 рр. за виключенням 2020 р. вказує на низький рівень концентрації та достатній розвиток конкуренції.

ТОП-10 банків України за найбільшими обсягами залучення строкових коштів населення у станом на 1.10.2024 р. зображено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

ТОП-10 банків України за найбільшими обсягами залучення строкових коштів фізичних осіб станом на 31.10.2024 р.

№	Назва банку	Частка строкових депозитів фізичних осіб у загальній сумі %
1	АТ "Ощадбанк"	21,5
2	АТ КБ "ПриватБанк"	19,7
3	АТ "СЕНС БАНК"	7,1
4	АТ "Укресімбанк"	6,9
5	АТ "ПУМБ"	5,5
6	АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	4,9
7	АТ "Райффайзен Банк"	4,0
8	АБ "УКРГАЗБАНК"	3,5
9	АТ "А - БАНК"	3,2
10	АТ "УКРСИББАНК"	2,5

**станом на 31.10.2024 р.*

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

Високе значення показника індексу Херфіндаля-Хіршмана за строковими депозитами фізичних осіб можна пояснити досить активною позицією на ринку депозитних послуг найбільших державних банків, зокрема АТ «Ощадбанк», АТ КБ «Приватбанк», які протягом останніх років залучили на свої депозитні рахунки у 2024 р. 41,25% (табл. 2.4) заощаджень населення (станом на 31.10.2024 р. питома вага строкових депозитів, залучених АТ «Ощадбанк» становить 21,5%, АТ КБ «Приватбанк» складає 19,7%).

Таким чином, на основі проведеного дослідження ринку депозитних послуг в Україні за 2013-2024 рр., можна зробити висновок, що за досліджуваний період відбулися зміни у структурі залучених коштів, зокрема спостерігається зростання питоми ваги депозитів на вимогу. Концентрація ринку поступово зменшується. Характерною ознакою періоду 2013-2021 рр. було зниження вартості депозитів, що пояснюється зниженням облікової ставки НБУ та достатнім рівнем ліквідності вітчизняних банків. Однак в період дії військового стану відсоткові ставки знову почали зростати. Фондування здійснюється в основному в національній валюті.

2.3 Характеристика діяльності АТ КБ «Приватбанк» на ринку депозитних послуг

На сьогодні АТ КБ «Приватбанк» є державним, системно важливим банком, займає місце серед лідерів вітчизняного ринку банківських послуг. АТ КБ «Приватбанк» один з найкращих банків щодо обслуговування фізичних осіб, активно розвиває напрямок дистанційного обслуговування клієнтів та впроваджує інноваційні технології в свою діяльність. Послугами АТ КБ «Приватбанк» користуються майже 19 мільйонів громадян країни, зокрема клієнтів діджитал-банку Приват24 на сьогодні налічується близько 13,5 мільйони осіб [47]. Нині АТ КБ «Приватбанк» відноситься до ТОП-10 банків за найбільшим рівнем надійності, що підтверджується значним обсягом його депозитного портфелю банку.

Структура та динаміка коштів клієнтів АТ КБ «Приватбанк» за період 2017-2024 рр. подано на рис. 2.12.

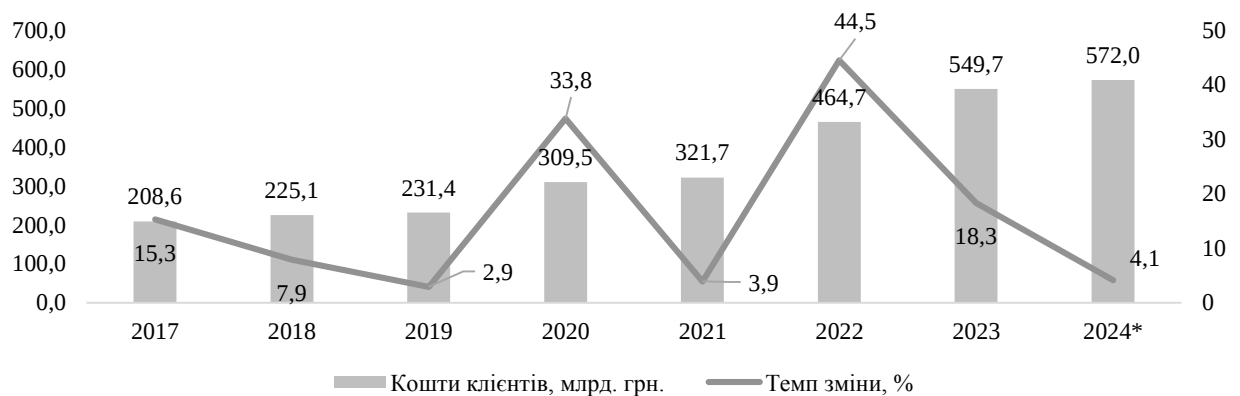

Рис. 2.12 Динаміка коштів клієнтів АТ КБ «Приватбанк»
за період 2017-2024 рр., млрд. грн., %

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [48-50]

Протягом періоду дослідження спостерігається постійне збільшення обсягів залучених коштів АТ КБ «Приватбанк», однак темп зростання за період був різний. На зміну темпу зростання вплинули як девальвація

національної валюти та перерахунок депозитів в іноземній валюті за новим курсом, а також пристосування банком до нових умов та активної позиції на ринку банківських послуг.

Структура коштів клієнтів АТ КБ «Приватбанк» за період 2017-2024 рр. зображена на рис. 2.13.

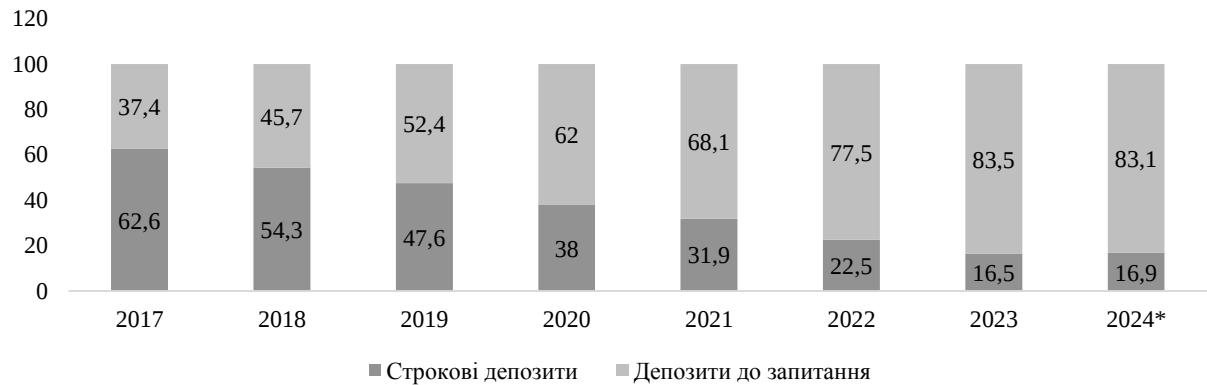

Рис. 2.13 Структура коштів клієнтів АТ КБ «Приватбанк»
за період 2017-2024 рр., %

**станом на 31.10.2024 р.*

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [48-50]

Протягом 2017-2024 рр. спостерігається значне зниження частки строкових депозитів у порівнянні з депозитами до запитання (рис. 2.13), що кардинально впливає на структуру депозитного портфеля банку. Слід відмітити, якщо 2017 р. строкові вклади становили 62,6% від загального обсягу, то за 2023 р. їх частка становить лише 16,5% (станом на 31.10.2024 р. – 16,9% відповідно). Аналогічна тенденція прослідковується в цілому по банківській системі за цей період. Факторами змін стали світова пандемія 2020-2021 рр. та потреба у коштах на розрахункових рахунках для здійснення розрахунків за допомогою Інтернет-банкінг. Досить помітне зниження строкових депозитів у портфелі АТ КБ «Приватбанк» відбулося під час дії військового стану, що пояснюється впливом факторів невизначеності та нестабільності.

Структура та динаміка депозитів фізичних осіб АТ КБ «Приватбанк» за період 2017-2024 рр. подана в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Структура та динаміка депозитів фізичних осіб АТ КБ «Приватбанк»
за період 2017-2024 рр., млн. грн.,%

Роки	Показники				
	Всього депозити фіз. ос., млн. грн.	В тому числі строкові депозити, млн. грн.	В тому числі депозити на вимогу, млн. грн.	Питома вага, %	
				Депозити строкові	Депозити на вимогу
2017	168058,2	117854,9	50203,3	70,1	29,9
2018	177382,2	110504,6	66877,5	62,3	37,7
2019	181013,3	99346,0	81667,3	54,9	45,1
2020	225042,9	102572,5	122470,4	45,6	54,4
2021	226373,3	89771,5	136601,8	39,7	60,3
2022	333937,1	90509,8	243427,3	27,1	72,9
2023	391513,9	77312,2	314201,7	19,7	80,3
2024*	426507,7	80966,8	345540,9	19,0	81,0

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [48-50]

За період дослідження, а саме з 2017-2024 рр. структура депозитів АТ КБ «Приватбанк» кардинально змінилася. Депозити фізичних осіб АТ КБ «Приватбанк» у 2017 р. на 70,1% складали строкові депозити. Станом на кінець 2023 р. питома вага строкових депозитів фізичних осіб складає тільки 19,7% та продовжує знижуватись, під впливом виділених нами раніше факторів. Динаміка кількості вкладників АТ КБ «Приватбанк» за період 2017-2024 рр. зображена на рис. 2.14.

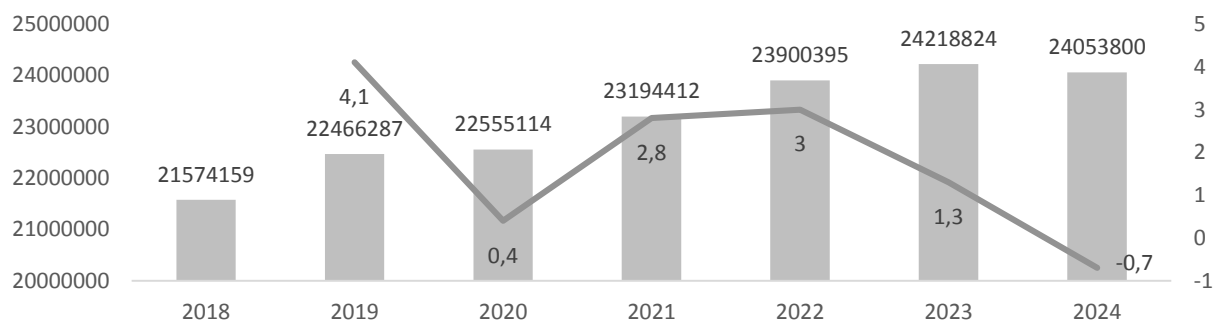

Рис. 2.14 Динаміка кількості вкладників АТ КБ «Приватбанк»
за період 2017-2024 рр., осіб

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [48-50]

За даними рис. 2.14 можна зробити висновок найбільше зростання кількості вкладників АТ КБ «Приватбанк» відбулося у 2019 р. (4,1%). У 2018 р. кількість фізичних осіб, заощадження яких АТ КБ «Приватбанк» залучив на депозитні рахунки банку складала 21,6 млн. осіб. За період з 2018 р. по 2023 р. їх кількість банк збільшив до 24,2 млн. осіб.

За сумою вклади розподіляються на вклади до 10 грн., від 10-200 000 грн., від 200 000 до 400 000 грн., від 400 000 до 600 000 грн, та ті, що перевищують 600 000 грн.

Структура вкладів фізичних осіб АТ КБ «Приватбанк» станом на 31.10. 2023 р. зображена на рис. 2.15.

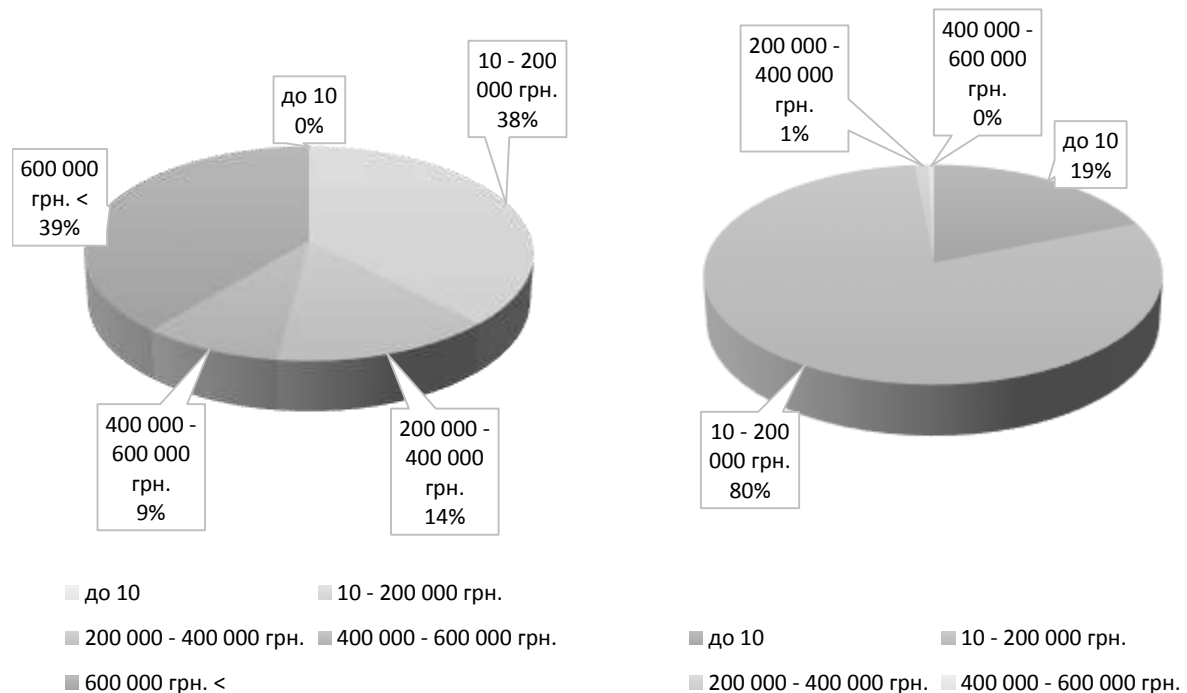

Рис. 2.15 Структура вкладів фізичних осіб АТ КБ «Приватбанк»
станом на 31.10.2024 р., %

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [48-50]

У структурі вкладів АТ КБ «Приватбанк» станом на 31.10.2024 р. переважна частина строкових вкладів, а саме 39%, становлять вклади сумою більше 600000 грн., а також вклади від 10 до 200000 грн., на них припадає

38,0%. За кількістю 80% вкладів це вклади від 10 до 20000 грн. На сьогодні АТ КБ «Приватбанк» пропонує широкий спектр депозитних послуг для своїх клієнтів та постійно оновлює пропозиції.

Структура та динаміка депозитів юридичних осіб АТ КБ «Приватбанк» за період 2017-2024 рр. подана в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Структура та динаміка депозитів юридичних осіб АТ КБ «Приватбанк»
за період 2017-2024 рр., млн. грн.,%

Роки	Показники				
	Всього депозити юр. ос., млн. грн.	В тому числі строкові депозити, млн. грн.	В тому числі депозити на вимогу, млн. грн.	Питома вага, %	
				Депозити строкові	Депозити на вимогу
2017	40467,7	12723,2	27744,5	31,4	68,6
2018	47391,9	11435,1	35956,8	24,1	75,9
2019	50195,0	10644,5	39550,5	21,2	78,8
2020	84236,9	14903,9	69333,0	17,7	82,3
2021	95089,8	12506,5	82583,3	13,2	86,8
2022	130327,4	14209,1	116118,3	10,9	89,1
2023	157329,3	12696,6	144632,7	8,1	91,9
2024*	152069,8	14459,2	137610,6	9,5	90,5

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [48-50]

Відповідно до даних табл. 2.6 можна стверджувати про зростання частки депозитів на вимогу протягом досліджуваного періоду, а саме з 68,6% до 91,9% у 2023 р. Частка строкових депозитів юридичних осіб становить станом на кінець 2023 р. відповідно 9,5%.

Важливим у процесі управління депозитними ресурсами є визначення оптимальної їх структури та підтримці їх на відповідному рівні.

Для визначення співвідношення між різними видами депозитів використовуються відповідні показники. Також важливим є оцінка клієнтської бази. Розрахунок показників, що характеризують депозитну базу АТ КБ «Приватбанк» за період 2017-2024 рр. зображена у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Оцінка депозитної бази АТ КБ «Приватбанк»
за період 2017-2024 рр., %

Показники	Нормативне значення	Роки						
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Оцінка залучення депозитних ресурсів у залежності від ступеня затребуваності								
Депозити до запитання/ Фін. рес. банку	≤ 30%	30,7	37,0	39,1	50,1	54,6	66,5	66,5
Строкові депозити/ Фін. рес. банку	≥ 45-50%	51,5	43,9	35,5	30,7	25,5	19,4	13,2
Кошти клієнтів/ Зобов'язання	75-90%	90,6	90,2	90,6	93,8	96,1	96,2	92,2
Оцінка структури клієнтської бази								
Кошти юр. ос./ Загальні пасиви	≥ 35%	16,0	17,0	16,2	22,0	23,7	24,1	23,1
Кошти фіз. ос./ Загальні пасиви	≤ 40%	66,2	63,8	58,4	58,8	56,4	61,8	57,6
Кошти клієнтів/ Загальні пасиви	≥ 60 %	82,2	80,8	74,7	80,9	80,1	85,9	80,7

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [48-50]

Згідно результатів оцінки залучення депозитних ресурсів у залежності від ступеня затребуваності, наведених у табл. 2.7 можна зробити висновок щодо співвідношення між різними видами депозитів АТ КБ «Приватбанк» за період 2017-2023 рр. не є оптимальним. На це вказує значне перевищення нормативних значень відношення депозитів до запитання до сукупних фінансових ресурсів, яке не повинно перевищувати 30%. Однак за результатами 2023 р. даний показник перебуває на рівні 66,5%. Також не відповідає оптимальному рівню відношення строкових депозитів до фінансових ресурсів банку і складає у 2023 р. всього 13,2%. Протягом досліджуваного періоду структура клієнтської бази також потребує відповідних управлінських рішень, на що вказують результати розрахунку показників, які не відповідають нормативному значенню.

Отже, АТ КБ «Приватбанк», є лідером на ринку депозитів, пропонує клієнтам широкий вибір банківських депозитних продуктів, надає можливість управляти вкладками в режимі дистанційного обслуговування та отримувати

додаткові доходи від вільних заощаджень. Однак, в умовах нестабільності та невизначеності вплив негативних факторів позначився на структурі депозитних ресурсів, що потребує додаткової уваги з боку менеджменту банку.

Висновки до другого розділу

Неоднозначної динаміки доходів, витрат та заощаджень населення за досліджуваний період. Починаючи з 2013 р. частка заощаджень у доходах населення постійно знижується, різке падіння відбулося у 2014 р. під впливом соціально-політичної кризи в країні, а саме з 7,5% до 2,0%. А починаючи з 2019 р. взагалі має від'ємне значення. Адже зростання реальних доходів населення (з урахуванням інфляції) у 2019-2020 р. сповільнилося.

Аналіз динаміки капітальних інвестицій підприємств період 2014-2023 рр. дає змогу зробити висновок, що їх обсяги найбільше зростали у 2016 р. (31,5%%), у 2021 р. (32,6%). Зниження капітальних інвестицій спостерігається у період нестабільності, спровокованої світовою пандемією у 2020 р., коли обсяги капітальних інвестицій великих підприємств скоротилися на 18,6%, а також у 2022 р. з початком повномасштабних військових дій на території країни, а саме на 39,2%. За 2023 р. капітальні інвестиції підприємств зросли рекордно на 53,1%, що свідчити про адаптацію до умов війни та надходження міжнародної допомоги на відновлення.

Спостерігається зростання коштів клієнтів у період 2019 р., особливо корпоративних, що можна пояснити економічним поживавленням у 2019 р. У 2020 р. активно зросли, а саме на 26,8%, депозити фізичних осіб. Зростання залишків коштів на рахунках було зумовлено світовою пандемією, сповільненням кредитування в цей період, а також активним розвитком з цього приводу дистанційного банківського обслуговування та безготівкових

розрахунків, що потребувало достатніх залишків на рахунках. З початком повномасштабного вторгнення спостерігається зниження темпів росту обсягів залучених депозитів юридичних осіб у 2022 р. Однак у 2023 р. ситуацію вдалося виправити і депозити бізнесу продемонстрували рекордний темп зростання – 46,6%. Депозити фізичних осіб зростали активно у 2022 р. (на 31,7%) після відносної стабілізації ситуації та підвищенням облікової ставки до рівня 25%, що вплинуло на привабливість банківських вкладів. Слід додати, що зростання коштів клієнтів відбувається в основному у національній валюті гривні і є основним джерелом фондування вітчизняних банків.

За досліджуваний період прослідковується постійне збільшення обсягів залучених коштів АТ КБ «Приватбанк» протягом досліджуваного періоду. Темп зростання за період 2017-2021 рр. був різний, зокрема у 2017-2019 рр. темп зростання сповільнився з 15,3% до 2,9%. Однак, за період 2020 р. банк активізувався на ринку банківських послуг і збільшив депозитний портфель на 33,8. Не зважаючи, що за перші місяці 2022 р. обсяг коштів клієнтів банку зменшився на 8,2% в цілому за рік ріст відбувся на 44,5%, за 2023 – на 18,3% відповідно. На дану ситуацію вплинули як девальвація національної валюти та перерахунок депозитів в іноземній валюті за новим курсом, а також пристосування банком до нових умов та активної позиції на ринку банківських послуг.

За досліджуваний період спостерігається зниження частки строкових депозитів на користь депозитів до запитання, що кардинально змінює структуру депозитного портфеля банку. Зокрема, якщо у 2017 р. питома вага строкових вкладів складала 62,6%, то за результатами 2023 р. – лише 16,5%. Така тенденція спостерігається в цілому по банківській системі, причинами якої є невизначеність у період світової пандемії та потреба у коштах на розрахункових рахунках для здійснення розрахунків за допомогою Інтернет-банкінг. Різке зниження строкових депозитів у портфелях банків під час дії військового стану пояснюється впливом факторів невизначеності та нестабільності.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ

3.1 Модель впливу факторів на обсяг строкових депозитів фізичних осіб

Сталий розвиток вітчизняної банківської системи та ефективне функціонування банківських установ в умовах нестабільності та невизначеності в тому числі забезпечується обґрунтованою політикою управління. Ключовим об'єктом у даному процесі є ресурсна база банку. Саме тому, обґрунтована конкурентоспроможна депозитна політика сприятиме підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень щодо залучення та використання ресурсів з депозитних джерел, забезпечуючи фінансову стабільність та надійність, покращуючи ділову репутацію банку та збільшуючи показники прибутковості. Важливим чинником зміцнення ресурсної бази банку є оптимізація джерел формування банківських ресурсів, що зумовлює банки проводити виважену політику залучення коштів, що полягає у забезпеченні найефективніших форм та умов залучення ресурсів з різних джерел відповідно до потреб банку [23, с. 66]. Переважна більшість ресурсів утворюється шляхом залучення коштів клієнтів у вигляді їх депозитів, динаміка залучення повинна відповідати умовам та динаміці розвитку ринкових відносин та банківської системи в країні [51, с. 53].

Ринок депозитів знаходиться у постійному русі, тому банк повинен аналізувати економічні явища, процеси, а також фактори, які впливають на можливість залучити максимальний обсяг вільних грошових коштів клієнтів, зокрема фізичних.

Метою дослідження є оцінка впливу факторів на обсяг строкових депозитів фізичних осіб.

Відповідно до мети дослідження було сформульовано такі завдання:

- визначити фактори впливу на обсяг залучених строкових депозитів фізичних осіб;
- дослідити силу впливу визначених факторів на обсяг залучених строкових депозитів фізичних осіб.

Гіпотеза. Для досягнення поставленої мети дослідження, припустимо ймовірний вплив відповідних факторів на обсяг строкових депозитів фізичних осіб.

На обсяг залучених строкових депозитів фізичних осіб, впливає ряд факторів, які характеризують основні напрями банківської діяльності та складні взаємозв'язки між ними, а також макроекономічні показники. З нашої точки зору до таких факторів відносяться:

- Облікова ставка НБУ з врахуванням економічного лагу (9 міс.);
- Інтегральна ставка за строковими депозитами фізичних осіб;
- Відсоткові ставки за строковими депозитами фізичних осіб у нац. вал.;
- Курсові очікування домогосподарств;
- Інфляційні очікування домогосподарств;
- Дохідність ОВДП (рис. 3.1).

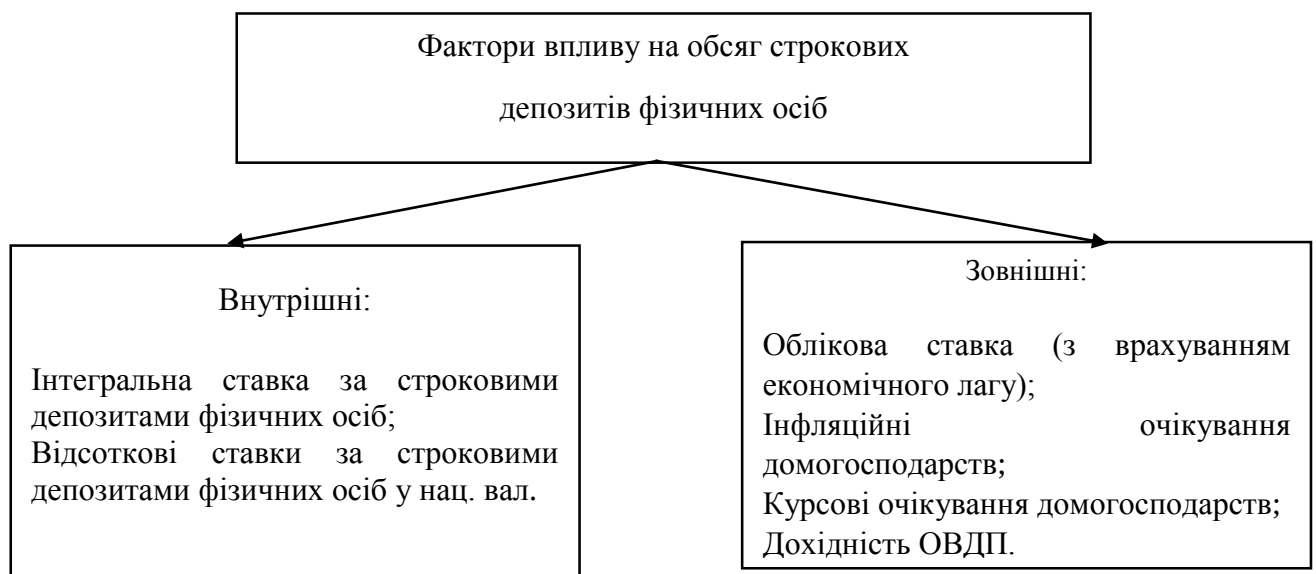

Рис. 3.1 Фактори впливу на обсяг строкових депозитів фізичних осіб

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [51, с. 55]

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» облікова (ключова) ставка являється одним із монетарних інструментів, за допомогою якого центральний банк встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів [52]. Розмір облікової ставки встановлюється на основі макроекономічних прогнозів та затверджується Правлінням НБУ на засіданні Комітету з монетарної політики [53].

Застосування облікової (ключової) ставки НБУ є класичним інструментом монетарної політики. За допомогою процентної політики центральні банки мають можливість впливати на стан грошово-кредитного ринку, обсяг та структуру грошової маси, рівень інфляції, поведінку економічних агентів тощо [54, с. 389]. Динаміка облікової (ключової) ставки НБУ за період 2019-2024 рр. зображена на рис. 3.2.

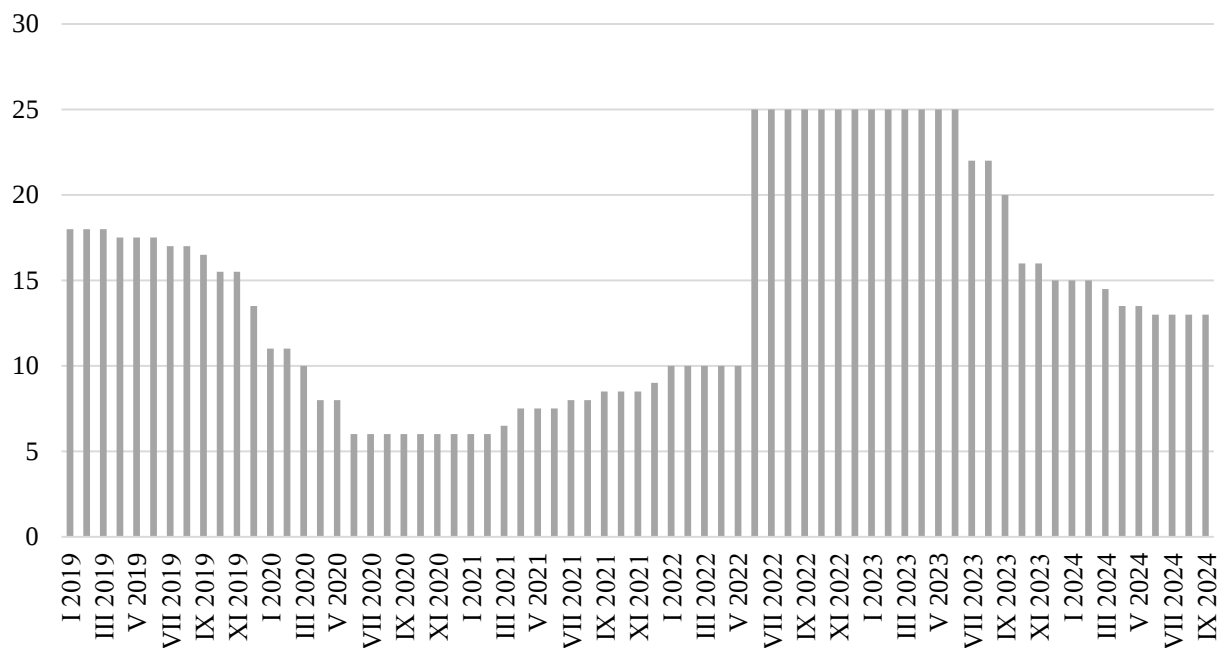

Рис. 3.2 Динаміка облікової ставки НБУ за період 2019-2024 рр., %

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

На початку повномасштабного вторгнення НБУ припинив таргетувати інфляцію та використовувати ключову ставку як основний інструмент монетарної політики. Підвищення рівня ключової ставки відбулося у червні 2022 р. різкою зміною з 6,0% до 25% (рис. 3.2). На сьогодні регулятор поволі

послабляє жорсткий підхід до регулювання грошово-кредитного ринку, втому числі знижуючи рівень ключової ставки, показник якої у вересні 2024 р. становить 13,0%.

Вплив зміни облікової ставки на показники грошово-кредитного ринку відбувається з певним економічним лагом. Зокрема вітчизняний досвід показав, що прийняття рішення щодо зміни показника облікової ставки впливає на рівень інфляції через 6-18 місяців, тож для розрахунку було обрано економічний лаг 9 міс.

Депозити фізичних осіб формують значну частину банківських ресурсів. Адже якісно сформований депозитний портфель дозволяє банку активно проводити кредитно-інвестиційну діяльність. Досить важливим є залучення коштів на строкові вклади, що дозволить банківським установам збільшити обсяги довгострокового кредитування. Одним із визначальних факторів, що впливає на залучення обсягу строкових депозитів являється їх вартість.

На сьогодні банки заохочують своїх клієнтів не лише вкладати власні заощадження на депозитні рахунки, а й пропонують їм альтернативні банківські продукти, які також дають можливість отримати дохід. Зокрема це операції з купівлі облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП).

Облігації внутрішньої державної позики є борговими цінними паперами, які продаються Урядом первинним дилерам та їх клієнтам на первинному ринку для фінансування потреб державного бюджету [55].

Операції з купівлі/продажу ОВДП на вторинному ринку відбуваються між професійними учасниками фондового ринку та їх клієнтами (фізичними та юридичними особами, нерезидентами).

Борговий інструмент, який торгується на вітчизняному фондовому ринку, – військові облігації. Це різновид облігацій внутрішньої державної позики, емітентом яких є Міністерство фінансів України (МФУ). Вони мало чим відрізняються від звичних ОВДП, окрім цільової спрямованості – кошти від їхнього розміщення йдуть на фінансування військових та потреб країни в умовах воєнного стану. Облігації МФУ розміщує на аукціонах, де їх можуть

придбати банки-первинні дилери. А вже через них такі ЦП можуть купити фізичні та юридичні особи. Дохідність цих цінних паперів визначається на аукціонах [56].

Динаміка відсоткових ставок за строковими депозитами в національній валюті та дохідність ОВДП за період 2019-2024 рр. зображено на рис. 3.3.

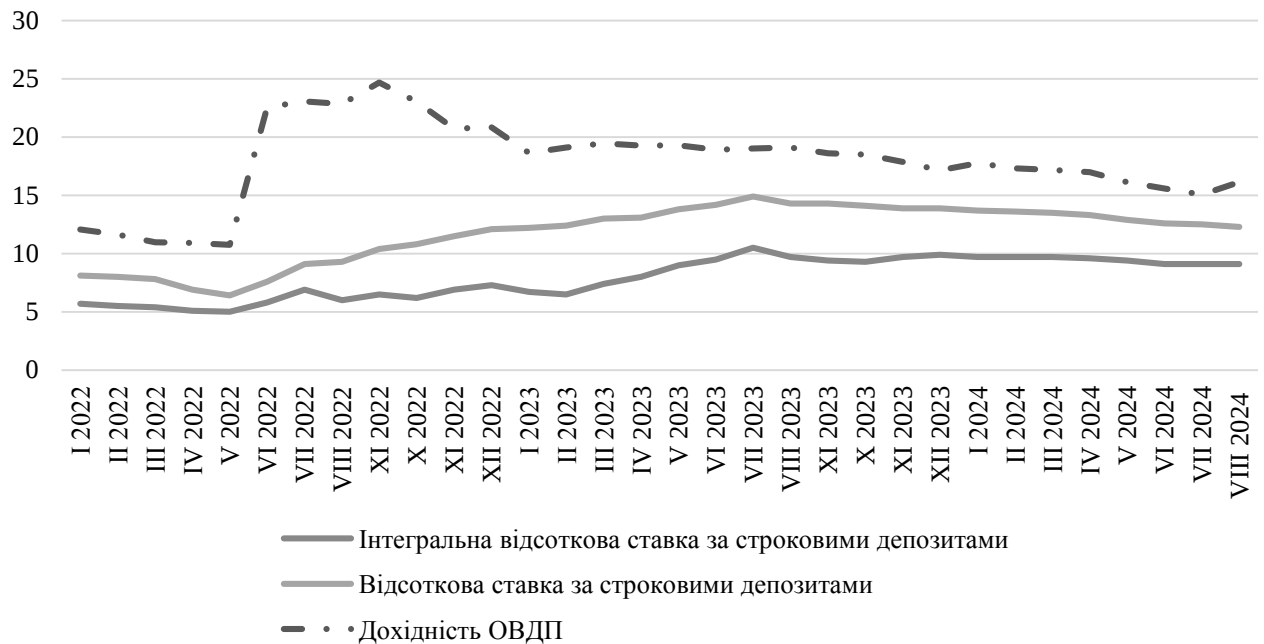

Рис. 3.3 Динаміка відсоткових ставок за строковими депозитами фізичних осіб та дохідності ОВДП за період 2022-2024 рр., %

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45; 56]

За даними рис. 3 можна стверджувати, що, починаючи з 2022 р. відсоткові ставки за строковими депозитами зростають, внаслідок зростання облікової ставки. Слід додати, що дохідність ОВДП (військових облігацій МФУ) порівняно вища за відсоткові ставки за строковими депозитами, особливо це прослідковується у період червня-грудня 2022 р., коли облікову ставку НБУ підвищив до рівня 25%.

Для перевірки гіпотези проаналізуємо фактори, котрі на нашу думку, найбільше впливають на обсяг строкових депозитів фізичних осіб. Оцінити вплив факторів можна за допомогою кореляційно-регресійного аналізу в MS Excel. Цей метод дасть змогу оцінити вплив не лише одного, а низки чинників,

які найбільшим чином впливають на обсяг строкових депозитів в сучасних умовах.

У табл. 3.1 подано умовні позначення факторів впливу на обсяги переказних депозитів в національній валюті, запропонованих для кореляційно-регресійного аналізу.

Таблиця 3.1

Основні фактори впливу обсяг строкових депозитів фізичних осіб

Позначення	Характеристика
Y	Обсяг строкових депозитів фізичних осіб
X1	Облікова ставка з врахуванням економічного лагу (9 місяців)
X2	Інтегральна ставка за строковими депозитами фізичних осіб
X3	Відсоткові ставки за строковими депозитами фізичних осіб у нац. вал.
X4	Дохідність ОВДП
X5	Інфляційні очікування домогосподарств
X6	Курсові очікування домогосподарств

На основі проведеного кореляційного аналізу були встановлені зв'язки регресанта (Y) та регресорів (X1,...X6). Результат кореляційного аналізу відображено в додатку А (табл. А1) і в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Результат кореляційного аналізу

Y	Обсяг строкових депозитів фізичних осіб	Y
X1	Облікова ставка з врахуванням економічного лагу (9 місяців)	0,813688
X2	Інтегральна ставка за строковими депозитами фізичних осіб	0,877997
X3	Відсоткові ставки за строковими депозитами фізичних осіб у нац. вал.	0,779448
X4	Дохідність ОВДП	-0,08429
X5	Інфляційні очікування домогосподарств	-0,68672
X6	Курсові очікування домогосподарств	0,629139

Проведений кореляційний аналіз показав, що існує сильні зв'язки між обсягом строкових депозитів і більшістю запропонованих факторів впливу.

Досить сильний вплив, а саме 0,813688, здійснює такий фактор як «Облікова ставка з врахуванням економічного лагу». Для дослідження було скориговано показник облікової ставки відповідно до економічного лагу, адже зміна облікової ставки НБУ на кон'юнктуру ринку відбувається саме через

певний період часу. Зв'язок показника облікової ставки з обсягом строкових депозитів, з врахуванням економічного лагу, є прямо пропорційний, що пояснюється зростанням строкових депозитів фізичних осіб за рахунок підвищення їх вартості внаслідок підвищення облікової ставки.

Також для кореляційно-регресійного аналізу було обрано такі фактори як рівень відсоткової ставки за строковими депозитами в національній валюті, а також інтегральна відсоткова ставка за строковими депозитами, що є фактором збільшення перспективи довгострокового заощадження. Зв'язок між цими факторами і обсягом строкових депозитів фізичних є прямо пропорційний і досить сильно виражений, а саме: 0,877997 – інтегральна відсоткова ставка, 0,779448 – відсоткова ставка за строковими депозитами в національній валюті. Це пояснюється зростанням економічної вигоди щодо вкладень вільних коштів на строкові депозити банків зі зростанням їх вартості.

Обернено пропорційний вплив (-0,68672) на обсяг строкових депозитів фізичних осіб здійснюють інфляційні очікування, що провокує зменшення обсягу строкових депозитів на користь переказних, внаслідок швидкого знецінення грошей.

Значний прямий зв'язок виявився між зростанням обсягів строкових депозитів фізичних осіб та курсовими очікуваннями (0,629139). Дану взаємодію можна пояснити як зростання обсягів депозитів фізичних осіб у результаті перерахунку з врахуванням девальвації курсу національної валюти.

У результаті дослідження виявлено, що практично не здійснює вплив на обсяг строкових депозитів фізичних осіб дохідність ОВДП (-0,08429). Такий незначний зв'язок є наслідком вподобань фізичних осіб у процесі управління власними заощадженням і надання переваги банківським депозитам.

Рівняння регресії - це форма зв'язку результативної ознаки Y з факторами $X_1, X_2, \dots, X_m$. Залежно від типу обраного рівняння розрізняють лінійну і нелінійну (квадратичну, експонентну, логарифмічну і т.д.) регресію.

Використовуючи пакет аналізу MS Excel і інструмент аналізу «Регресія», можемо побудувати тільки лінійну регресію.

Рівняння регресії має такий вигляд: $Y = a + b * X$

За допомогою цього рівняння змінна Y виражається через константу a і кут нахилу прямої (або кутовий коефіцієнт) b , помножений на значення змінної X . Константу a також називають вільним членом, а кутовий коефіцієнт - коефіцієнтом регресії або B -коефіцієнтом. У більшості випадків (якщо не завжди) спостерігається певний розкид спостережень щодо регресійної прямої. Залишок - це відхилення окремої точки (спостереження) від лінії регресії (передбаченого значення). Для вирішення завдання регресійного аналізу в MS Excel ми обрали в меню Сервіс «Аналіз даних» і інструмент аналізу «Регресія». Задали вхідні інтервали X і Y . Вхідний інтервал Y - це діапазон залежних аналізованих даних, він повинен включати один стовпець. Вхідний інтервал X - це діапазон незалежних даних, які необхідно проаналізувати. На виході процедури в вихідному діапазоні отримуємо звіт, наведений в наступних таблиці (табл. А2, Додаток А).

Результати аналізу показують, що коефіцієнта регресії b і зміщення по осі ординат, тобто константа a (109108,3). Виходячи з розрахунків, можемо скласти рівняння регресії таким чином:

$$Y = 109108,3 - X_1 \cdot 1028,0 + X_2 \cdot 19874,5 + X_3 \cdot 2615,9 - X_4 \cdot 4280,5 - X_5 \cdot 7226,1 + X_6 \cdot 6409,2$$

Напрямок зв'язку між змінними визначається на підставі знаків (негативний або позитивний) коефіцієнтів регресії (коефіцієнта b). Про тісноту кореляційних зв'язків між економічними змінними свідчить показник множинної кореляції R , який складає 0,9689464 та практично наближається до 1.

Для підтвердження надійності побудованої регресійної моделі порівняємо розрахованого значення F -критерію Фішера з критичним. Критичне значення $F_{0,05;5;32} = 2,0595$ розраховане F складає 63,97985, тобто розрахункове значення F -статистики значно перевищує критичне, тобто з

достовірністю 0,95 можна стверджувати, що побудоване рівняння в цілому є надійним та значимим.

Також для визначення адекватності моделі ми порівняли динаміку фактичного та розрахованого обсягу строкових депозитів фізичних осіб за допомогою математичної моделі обсягу переказних депозитів станом на 31.01.2022 – 31.08.2024 рр. (рис. 3.4).

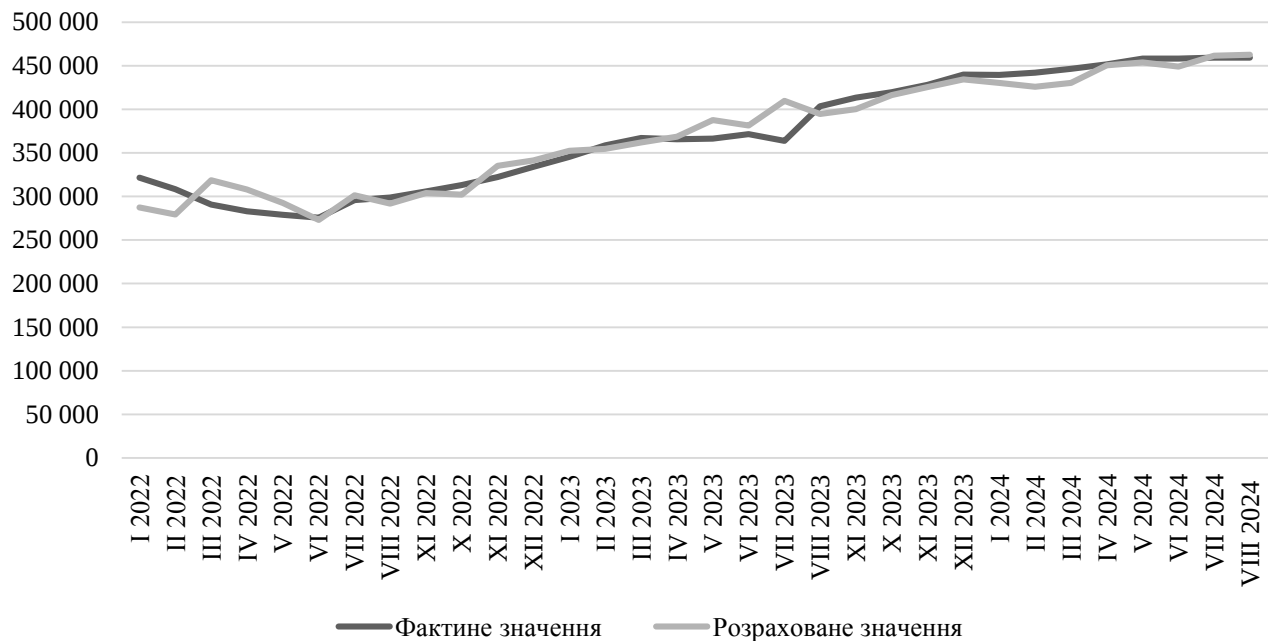

Рис. 3.4 Динаміка фактичного та розрахованого за допомогою математичної моделі обсягу строкових депозитів фізичних осіб станом на 31.01.2022 – 31.08.2024 рр., млн. грн.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

За даними рис. 3.4 можна стверджувати, що динаміка фактичних обсягів строкових депозитів фізичних осіб співпадає з обсягами, розрахованих на основі рівняння регресії за всіма періодами, що підтверджує адекватність математичної моделі, вірного вибору факторів впливу та можливості використання даної моделі у процесі управління безготівковими розрахунками.

Таким чином, отримана модель за всіма критеріями виявилась надійною, точною, адекватною, з достатньо тісними взаємозв'язками між факторами, вона цілком придатна для практичного застосування.

Різні групи населення залежно від віку, соціального та матеріального становища керуються різними мотивами приймаючи рішення щодо заощаджень. Отже, відмінності у мотивах логічно зумовлюють відмінності у моделях поведінки вкладників та їхню реакцію на зміни тих чи інших чинників. Окрім мотивів, які спонукають домогосподарства заощаджувати, є ще ряд факторів, які мають безпосередній вплив на процес формування заощаджень, вплив яких необхідно враховувати в процесі банківської діяльності.

Отже, запропонована нами гіпотеза, щодо визначення впливу факторів на обсяги строкових депозитів фізичних осіб повністю підтверджена на основі проведеного кореляційно-регресійного аналізу.

3.2 Напрями удосконалення управління депозитними ресурсами банку

Достатній обсяг фінансових ресурсів дає можливість банкам проводити активні операції та отримувати прибуток від своєї діяльності. Значна питома вага банківських ресурсів формується за рахунок заощаджень домогосподарств. Тож від ефективності функціонування на ринку банківських послуг залежить фінансова стійкість банківської установи. Особливість такого джерела формування депозитних ресурсів банку як заощадження фізичних осіб полягає у визначальній ролі клієнта банку, який самостійно приймає рішення щодо виду та величини депозиту [51, с. 279].

Слід додати, що на обсяг депозитів впливають як ініціатива потенційних клієнтів, так активна позиція банку, спрямована на збільшення кількості вкладників, а також зростання обсягів депозитів та строків залучення. Застосування інструментів впливу на поведінку потенційних клієнтів в умовах конкурентної боротьби є важливим в процесі розробки та реалізації

банківської стратегії. Модернізація продуктового ряду та депозитних послуг для фізичних осіб, професійне обслуговування клієнтів та ефективна організація роботи банку з клієнтами, якісний фінансовий консалтинг дозволить посилити та зберегти конкурентні позиції на ринку банківських послуг.

Фінансовий консалтинг у процесі управління коштами фізичних осіб може набувати таких форм:

- усні консультації в режимі «питання-відповідь» з приводу управління коштами клієнта банку;
- письмові відповіді на питання клієнта банку;
- аналіз ситуації, виявлення труднощів у прийнятті рішень щодо управління коштами;
- пошук рішень, аналіз альтернатив, розробка рекомендацій, експертні оцінки і висновки щодо управління коштами клієнтів.

З метою підготовка клієнтів банку до самостійного прийняття рішень, пов'язаних в тому числі з питаннями управління коштами, банк може проводити навчання з фінансової грамотності у різних формах, а саме; зустрічі, тренінги, коучинг, ділові ігри, семінари, лекції тощо [52, с. 31-34].

На сьогодні банк, обслуговуючи клієнтів повинен не тільки забезпечувати базовими якісними послугами, а й впроваджувати інновації у процесі діяльності для забезпечення конкурентоспроможності на ринку банківських послуг.

Зокрема розроблення та імплементація систем електронного банкінгу позитивно впливає на процес обслуговування та якісно відображаються на іміджу банку, що є перевагою у процесі залучення потенційних клієнтів, зокрема вкладників. Діджиталізація здійснила значний вплив на формування нових підходів до надання банківських послуг.

Адже дистанційне обслуговування клієнтів банку дозволяє клієнтам здійснювати різного роду операції, керувати власними рахунками в режимі

«онлайн» та отримувати широкий спектр відповідної фінансової інформації без відвідування банку.

Наприклад, за допомогою системи «Клієнт-Банк» банки забезпечують повноцінне розрахункове й депозитарне обслуговування та ведення гривневих і валютних рахунків з віддаленого робочого місця. Через інтернет-банкінг та мобільний банкінг є можливість оформлення депозиту. Банкомати і термінали самообслуговування дозволяють власнику банківської картки здійснити самостійно операції щодо отримання чи, навпаки, депонування готівки для зарахування на відповідні рахунки, отримання інформації про стан рахунків, а також виконати інші операції згідно з функціональними можливостями цього комплексу [53, с. 356]. Тож активний розвиток дистанційного обслуговування є необхідним у процесі залучення коштів в сучасний період.

За даними НБУ станом на 2024 р. поза депозитними корпораціями перебуває 744,8 млрд. грн [45]. Це значний запас міцності, який можна використати для розвитку економіки при дієвій державній політиці та за умови ефективної діяльності банківських установ на ринку депозитних послуг. Цей обсяг готівки є потенційним джерелом формування депозитних ресурсів вітчизняних банків України, який може забезпечити економічний розвитку [54, с. 216].

Безготівкові розрахунки, прискорюють рух вартості, полегшуючи облік руху грошових потоків, створюючи можливості для додаткового контролю, впливаючи на зростання бази оподаткування, а також розвитку кредитування та зменшення ролі тіньової економіки [55, с. 7].

Динаміка грошових агрегатів M0, M1, M2, M3 та питома вага готівки в розрахунках та грошовій масі за період 2012-2024 рр. зображено в табл. 3.3.

За даними табл. 3.3. частка готівки у загальній грошовій масі за період дослідження зменшилася і становить станом на 30.10.2024 рр. 22,5%. Однак у період нестабільності частка готівки порівняно зростає. Зокрема зростання спостерігається у період соціально – політичної кризи та початку війни на сході країни у 2014 р., також питома вага зросла до 28,5% у 2018 р. в результаті

кризи в Керченській протоці та можливого введення військового стану, під час розгортання світової пандемії. Найбільше зростання питомої ваги M0 у M3 відбулося в березні 2022 р., в умовах повномасштабного вторгнення, а саме 30,5% станом на 31.03.2022 р. Однак ефективні дії національного регулятора та відносна стабілізація ситуації дозволила знизити показник до рівня 23,3% до кінця 2023 р.

Таблиця 3.3

Динаміка грошових агрегатів M0, M1, M2, M3 та питома вага готівки в розрахунках та грошовій масі за період 2012-2024 рр., млрд. грн.,%

Роки	Грошові агрегати, млн. грн.				Питома вага M0 у M2, %	Питома вага M0 у M3, %
	M0	M1	M2	M3		
2013	237,8	383,8	906,2	909,0	61,9	26,2
2014	282,9	435,5	955,3	956,7	65,0	29,6
2015	282,7	472,2	993,8	994,1	59,9	28,4
2016	314,4	529,9	1102,7	1102,7	59,3	28,5
2017	332,5	601,6	1208,6	1208,9	55,3	27,5
2018	363,6	671,3	1273,8	1277,6	54,2	28,5
2019	384,4	770,0	1435,2	1438,3	49,9	26,7
2020	516,1	1050,6	1847,4	1850,0	49,1	27,9
2021	581,0	1281,2	2069,6	2071,4	45,3	28,0
2022*	636,0	1358,2	2077,8	2079,4	46,8	30,5
2022	666,1	1571,4	2500,5	2501,6	42,4	26,6
2023	716,2	1863,2	3076,4	3077,2	38,4	23,3
2024**	744,8	1964,7	3296,5	3297,0	37,9	22,5

* станом на 31.03.2022 р.

** станом на 30.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

Частка готівки в розрахунках також поступово знижується (табл. 3.3). Якщо станом на 2023 р. готівка використовувалася в розрахунках у 61,9%, то у 2024 р. цей показник майже вдвічі нижчий, а саме 37,9%, що вказує на розвиток безготівкових розрахунків в країні.

Значна частка готівки в обігу порівняно з розвиненими країнами є причиною нестабільності та невизначеності, високим рівнем тіньової економіки, недостатнім розвитком платіжної інфраструктури та рівнем фінансової грамотності населення.

Вагомою причиною значної частки готівки в загальній грошовій масі є достатньо високий рівень тінізації економіки, значна кількість контрактів укладається бізнесом неофіційно. Також досить часто практикується виплата заробітної плати готівкою «в конвертах». Роздрібні магазини, транспортні організації також віддають перевагу готівковим розрахункам, що дозволяє ухилятися від сплати податків.

Зміна інтегрального показника рівня тіньової економіки в Україні за період 2014-2023 рр. зображена на рис. 3.5.

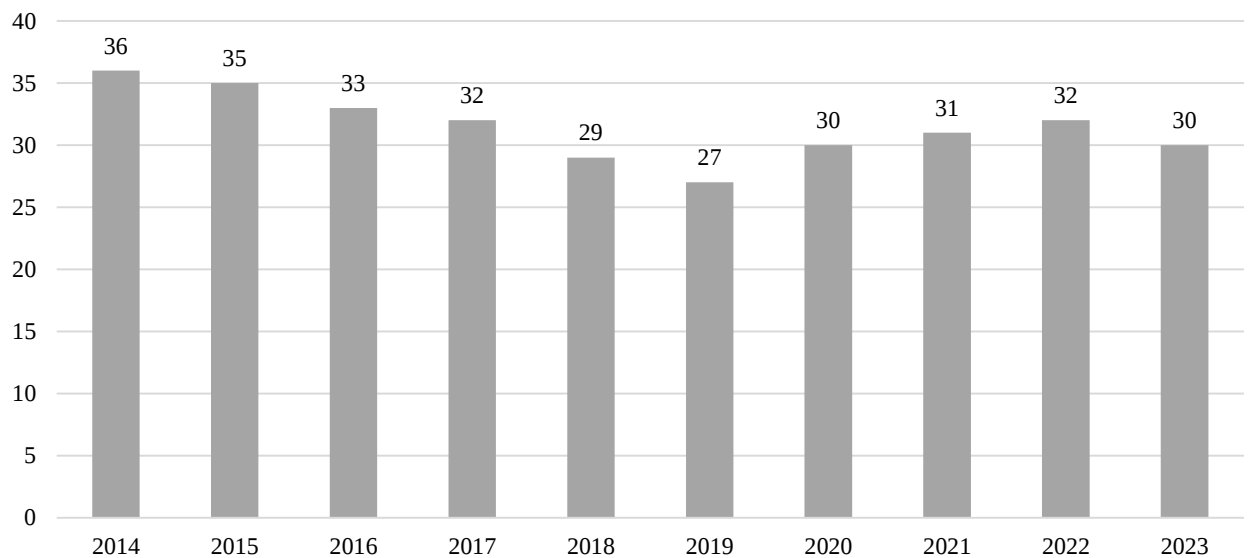

Рис. 3.5 Динаміка інтегрального показника рівня тіньової економіки в Україні за період 2014-2023 рр. (у % від обсягу офіційного ВВП)

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

Динаміка інтегрального показника рівня тіньової економіки в Україні за період 2014-2023 є близькою до 30%, що перевищує показник допустимого значення, що не загрожує фінансовій безпеці держави на 10%.. Найвищий рівень тінізації економіки спостерігався у 2014 рр., а саме 36%, відповідно найнижчий – спостерігався за результатами у 2019 р., в період підвищення ділової активності суб'єктів господарювання, зростання споживчого та інвестиційного попиту та підвищення фінансова результативність підприємств. За результатами 2023 в тіні перебуває близько 30% економіки.

Однією з причин відволікання коштів від банківської системи є зберігання населення їх у вигляді готівкової іноземної валюти. Такі тенденції характерні для періоду нестабільності та невизначеності, в періоди розгортання інфляційних процесів, за умов відсутності альтернативних напрямків збереження вартості заощаджень з причин не достатнього розвитку фондового ринку. Динаміка обсягів купівлі/продажу готівкової іноземної валюти фізичним особам за період 2020-2024 рр. зображено на рис. 3.6.

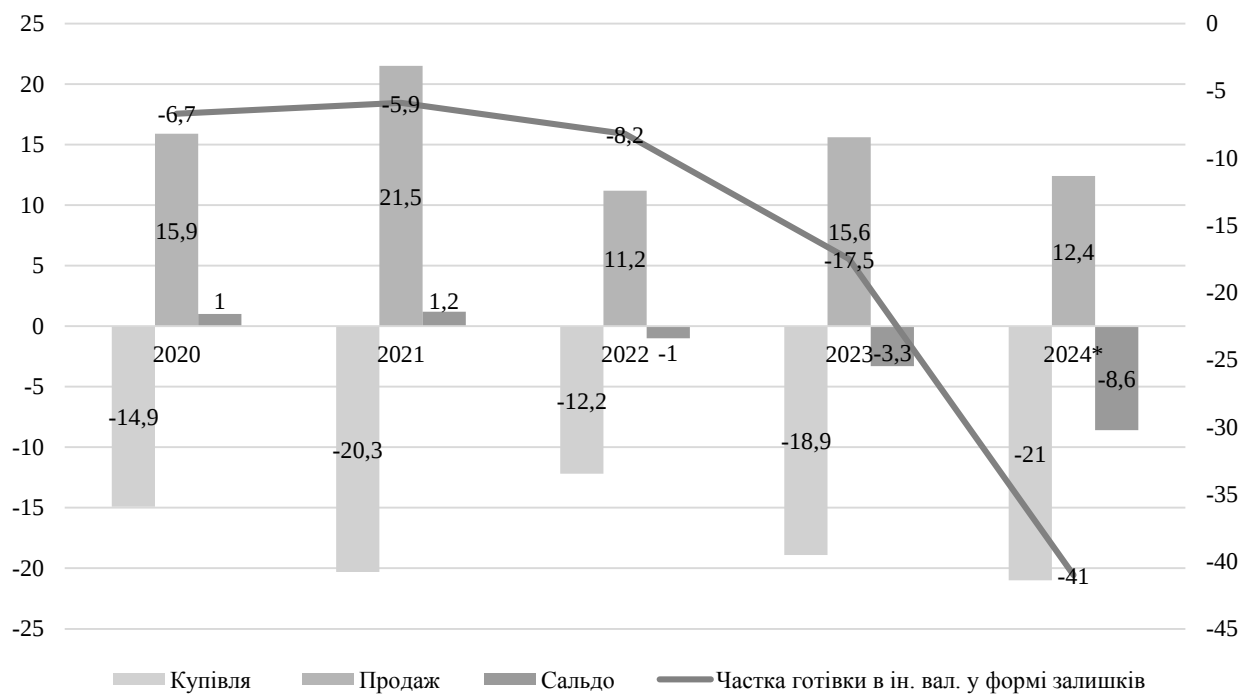

Рис.3.6 Динаміка обсягів купівлі/продажу готівкової іноземної валюти фізичним особам за період 2020-2024 рр., млрд. дол. США., %

*станом на 31.10.2024 р.

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

За даними рис. 3.6 можна зробити висновок, що починаючи з 2022 р. обсяг купленої готівкової іноземної валюти у фізичних осіб менший, ніж обсяг проданої фізичним особам. Фактично значна частина іноземної валюти знаходиться поза грошовим обігом. Зокрема станом 2023 р. фізичні особи придбали у вітчизняних банків іноземної валюти на суму еквівалентну 18,9 млрд. дол. США, а продали банкам 15,6 млрд. дол. США, що на 17,5% менше. Рекордний попит на іноземну валюту спостерігається протягом 2024 р., коли

за 10 місяців було продано населенню 21 млрд. дол. США, а повернулося до банків лише 59% від цієї суми, а саме 12,4 млрд. дол. США. Національний регулятор офіційно не публікує абсолютних цифр, але попередні відкриті дані свідчать про те, що зараз поза обігом у розпорядженні населення та бізнесу зберігається готівкова іноземна валюта, за різними підрахунками на суму від 60 до 120 млрд дол. США, що являється вагомим потенційним ресурсом для банківської системи.

Запорукою розвитку безготівкових розрахунків є ефективне функціонування ринку платіжних краток. Також банки за рахунок різноманітних програм лояльності, які вони можуть запропонувати у співпраці з платіжними системами формують додаткові переваги безготівкової форми розрахунків.

Актуальним варіантом зберігання та примноження заощаджень в населення є вкладення заощаджень у дорогоцінні метали.

Банківські метали – це золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів. Маса банківського металу може бути виражена в грамах або в тройських унціях (31,1034807 грама).

Депозит в банківських металах - це інвестиції, що здійснюються у готівковій та безготівковій формі. Вкладникам відкриваються «металеві» рахунки, на яких обліковуються не грошові кошти, а вага банківських металів.

Інвестиційний дохід за безготівковими «металевими» передбачає:

- суму відсотків, нарахованих банком на суму вкладу;
- суму збільшення вартості банківського металу на ринку.

Відсотки за вкладами у банківських металах можуть сплачуватися як у банківських металах, так і в гривнях за офіційним курсом банківських металів, установленим НБУ на дату, передбачену в депозитному договорі.

Так як відсотки за вкладками у банківських металах невисокі, саме збільшення вартості золота є привабливою ознакою таких операцій для клієнтів банків.

Слід зауважити, що вклади в банківських металах не підпадають під гарантії Фонду гарантування вкладів фізичних осіб і не відшкодовуються у разі визнання банку неплатоспроможним або його ліквідації [56].

Динаміка офіційного курсу золота за період 2014-2024 рр. зображена на рис. 3.7.

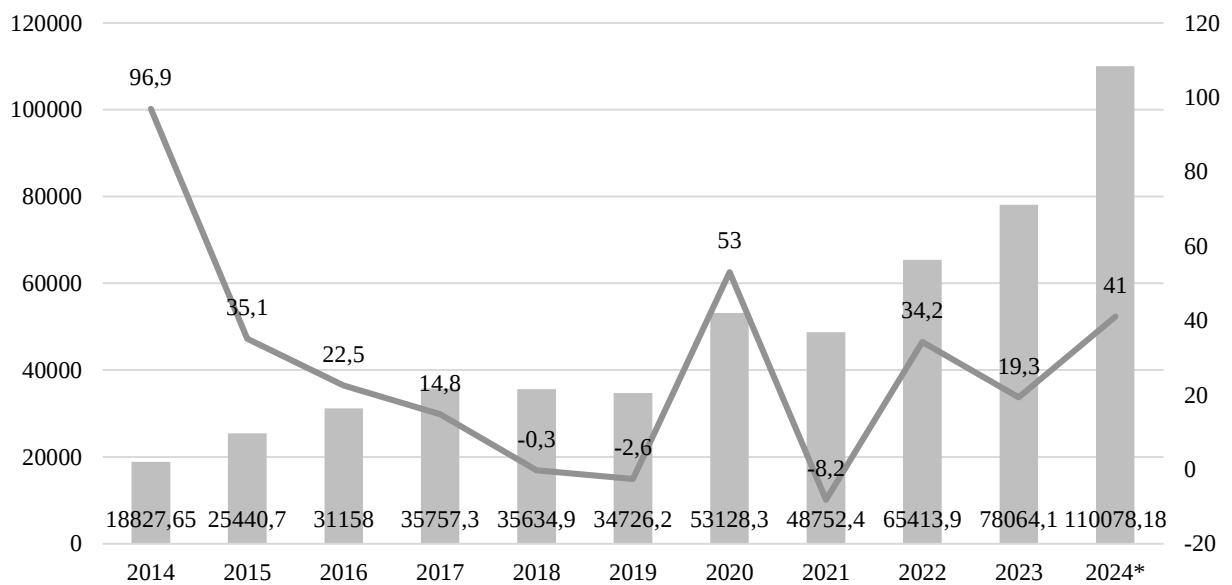

Рис. 3.7 Динаміка офіційного курсу золота (вартість 1 троїцької унції) за період 2014-2024 рр., грн.

**станом на 30.11.2024 р.*

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [45]

За період дослідження, а саме з 2014 по 2024 рр. вартість золота постійно зростала, виключенням складають 2018, 2019, 2021 роки, на що вплинула міжнародна ситуація, в тому числі сповільнення темпів економічного зростання Китаю у 2021 р. Найбільший темп зростання в ціні спостерігається в періоди нестабільності, а саме 2014 р. вартість дорогоцінного металу зросла аж на 96,9% у порівнянні з аналогічним періодом 2013 р. Під впливом світової пандемії ціна за 1 троїцьку унцію також зросла на 53%. Також зростання вартості золота спостерігається в період дії військового стану.

Золото має унікальні інвестиційні цінності, а саме: воно має статус «надійної гавані», а це означає, що його вартість зазвичай зростає в умовах підвищеного ризику фінансових чи геополітичних криз [57].

На сьогодні, послуги з відкриття депозитів в банківських металах надають лише окремі банки, серед яких АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «АБ «Радабанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «КОМІНБАНК», АТ «ОТР Банк».

В процесі обслуговування населення банки можуть пропонувати вкладати заощадження не лише на депозитні рахунки, а й пропонувати їм альтернативні інвестування, які також дають можливість отримати дохід. До них зокрема відносяться операції з купівлі облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП).

Облігації внутрішніх державних позик України (ОВДП) - державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій.

Номінальна вартість ОВДП становить 1000 грн., також може бути визначена в іноземній валюті. Відповідно до строків ОВДП поділяються на: короткострокові - до одного року; середньострокові - від одного до п'яти років; довгострокові - понад п'ять років.

ОВДП розміщуються на аукціонах, де їх придбають банки-первинні дилери та в подальшому розповсюджують серед фізичних та юридичних осіб. Після початку дії військового стану Міністерство фінансів України розпочало аукціони з продажу військових облігацій, що являється це інвестиційним інструментом підтримки державного бюджету та є доступним для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів [6].

На сьогодні до первинних дилерів відносяться наступні банки: АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «ОТП Банк», ПАТ «Сітібанк», АТ «Укрексімбанк», ПАТ «ПУМБ», АТ КБ

«ПРИВАТБАНК», ПАТ «СЕНС БАНК», ПАТ «КРЕДОБАНК», ПАТ АБ «ПІВДЕННИЙ» [6].

Вони зобов'язані придбавати ОВДП на первинному ринку та розповсюджувати їх на вторинному серед юридичних та фізичних осіб. Річна дохідність військових облігацій у 2024 р. відображена у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Річна дохідність військових облігацій у 2024 р.

Термін розміщення	Валюта	Дохідність, %
12 міс.	гривня	15,71
18 міс.	гривня	15,25
24 міс.	гривня	17,09
36 міс.	гривня	16,46
12 міс.	долар США	4,65
12 міс.	євро	3,24

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [6]

Слід відмітити, що відсотки від розміщення у державні облігації є порівняно вищими, ніж відсотки за банківськими депозитами. Також вагомою перевагою є відсутність оподаткування доходів, отриманих у вигляді нарахованих відсотків від володіння ОВДП, адже дохід від розміщення коштів на депозитний рахунок оподатковується ПДФО за ставкою 18% та військовим збором у розмірі 5%. Умови придбання ОВДП у вітчизняних банках у 2024 р. зображено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Умови придбання ОВДП у вітчизняних банках у 2024 р.

Банк	Характеристика					
	Мінімальна кількість	Можливість продати	Валюта	Комісія	Придбати онлайн	Придбати через «Дія»
1	2	3	4	5	6	7
АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» (Monobank)	Від 1 шт.	Так	грн., дол. США, євро	відсутня	Так	Ні
АТ КБ «ПриватБанк»	Від 1 шт.	Так	грн., дол. США, євро	відсутня	Так	Ні

Продовження табл. 3.5

1	2	3	4	5	6	7
АТ «ПУМБ»	Від 2 шт.	Так	грн., дол. США, євро	відсутня	Ні	Ні
АТ «СЕНС БАНК»	Від 1 шт.	Так	грн., дол. США, євро	відсутня	Так	Так
АТ «Ощадбанк»	Від 50 шт. у грн., Від 2 шт. у дол. США, євро	Так	грн., дол. США, євро	відсутня	Ні	Ні
АТ «ОТР Банк»	Від 1 шт.	Так	грн., дол. США, євро	відсутня	Відкрити рахунок можливо тільки офлайн, подальші операції - онлайн	Ні

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [47; 58-62]

За даними табл. 3.5 видно, що в основному банки надають можливість придбати державні облігації від 1 шт. та зробити це в онлайн-режимі. Даний борговий цінний папір можна продати на ринку. Також від імені клієнта уповноважені банки можуть придбати певну кількість облігацій, встановлюючи певну комісію.

В умовах асиметрії інформації на фінансовому ринку та недостатньому рівні знань та фінансової грамотності фізична особа, що має вільні заощадження, може звернутися за консультацією до банку щодо обрання потенційних напрямків інвестування. Фінансовий консалтинг передбачає роз'яснення переваг та недоліків різних напрямів інвестування заощаджень клієнта. На основі проведеної професійної консультації, клієнт банку зможе обрати найвигідніший варіант інвестування. Конкурентні переваги напрямків інвестування заощаджень фізичних осіб зображені в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Характерні ознаки напрямків інвестування заощаджень населення

Характерні ознаки	Депозити	Військові облігації	Депозити в банківських металах
Валюта	нац. та ін. вал.	нац. та ін. вал.	нац. вал.
Строк	Не обмежується	Понад 5 років	6-24 місяці
Мінімальна сума інвестування	Від 10 грн.	Низька номінальна вартість (1000 грн.), можливість придбати від 1 шт.	Значна
Максимальна сума поповнення	Не обмежується	Не передбачено	В залежності від політики банку
Можливість дострокового повернення	Згідно умов договору	Можливість дострокового продажу на вторинному ринку	Не передбачається
Гарантування	Під час дії військового стану гарантується ФГВФО в повній мірі.	Гарантія держави 100% ОВДП	Не гарантується
Оподаткування відсоткового доходу	ПДФО 18%, військовий збір 5%	Не оподатковується	ПДФО 18%, військовий збір 5%

Джерело: систематизовано автором з використанням наукових джерел [55; 61]

За даними табл. 3.6 можна зробити висновок щодо більш гнучких умов банківського депозиту та наявності системи захисту вкладів, проте порівняно нижчі відсотки та присутність оподаткування зменшує його дохідність. Більш вигідним щодо прибутковості є інвестування заощаджень в держані облігації. За умови розміщення коштів на депозити в банківських металах можливість отримання доходу залежить від зміни ціни на банківські метали, однак у період зростання цін на золото дохід може бути досить значним. До недоліків такого напрямку інвестування відноситься відсутність гарантування повернення вкладу з боку держави та значна сума вкладу.

З метою удосконалення управління банківськими депозитними ресурсами необхідно:

- Зростання банківських депозитів на сьогодні відбувається в умовах відсутності альтернативних напрямів інвестування, адже в умовах нестабільності в повній мірі не функціонує фондовий ринок, низька ефективність небанківських фінансових посередників та відсутність системи страхування їх вкладів, що потребує системних заходів з боку держави та дозволить залучити готівкові заощадження поза обігом до фінансового ринку.
- У процесі акумуляції вільних коштів на грошовому ринку банкам необхідно активно застосовувати нецінові методи, а саме: поліпшення рівня обслуговування; розвиток фінансового консалтингу; впровадження додаткових видів безкоштовних послуг, програм лояльності тощо.
- На рівні банків на постійній основі підвищувати якість обслуговування, враховуючи тенденції діджиталізації банківської діяльності, зокрема активно розвивати інтернет-банкінг та мобільні додатки.
- Якісно проводити оцінку депозитних ресурсів та клієнтської бази, вживаючи заходів для оптимізації їх структури та обсягів.

Висновки до третього розділу

На обсяг залучених строкових депозитів фізичних осіб, впливає ряд факторів, які характеризують основні напрями банківської діяльності та складні взаємозв'язки між ними, а також макроекономічні показники. З нашої точки зору до таких факторів відносяться: облікова ставка НБУ з врахуванням економічного лагу (9 міс.); інтегральна ставка за строковими депозитами фізичних осіб; відсоткові ставки за строковими депозитами фізичних осіб у нац. вал.; курсові очікування домогосподарств; інфляційні очікування домогосподарств; дохідність ОВДП. Проведений кореляційний аналіз показав, що існує сильні зв'язки між обсягом строкових депозитів і більшістю запропонованих факторів впливу.

Актуальним варіантом зберігання та примноження заощаджень в населення є вкладення заощаджень у дорогоцінні метали. Депозит в банківських металах - це інвестиції, що здійснюються у готівковій та безготівковій формі. Вкладникам відкриваються «металеві» рахунки, на яких обліковуються не грошові кошти, а вага банківських металів. За період дослідження, а саме з 2014 по 2024 рр. вартість золота постійно зростала.

Однією з причин відволікання коштів від банківської системи є зберігання їх у вигляді готівкової іноземної валюти. Такі тенденції характерні для періоду нестабільності та невизначеності, в періоди розгортання інфляційних процесів, за умов відсутності альтернативних напрямків збереження вартості заощаджень з причин не достатнього розвитку фондового ринку.

Починаючи з 2022 р. обсяг купленої готівкової іноземної валюти у фізичних осіб менший, ніж обсяг проданої фізичним особам. Фактично значна частина іноземної валюти знаходиться поза грошовим обігом. Рекордний попит на іноземну валюту спостерігається протягом 2024 р., коли за 10 місяців було продано населенню 21 млрд. дол. США, а повернулося до банків лише 59% від цієї суми, а саме 12,4 млрд. дол. США.

З метою удосконалення управління банківськими депозитними ресурсами необхідно:

- Зростання банківських депозитів на сьогодні відбувається в умовах відсутності альтернативних напрямів інвестування, адже в умовах нестабільності в повній мірі не функціонує фондовий ринок, низька ефективність небанківських фінансових посередників та відсутність системи страхування їх вкладів, що потребує системних заходів з боку держави та дозволить залучити готівкові заощадження поза обігом до фінансового ринку.
- У процесі акумуляції вільних коштів на грошовому ринку банкам необхідно активно застосовувати нецінові методи, а саме: поліпшення рівня обслуговування; розвиток фінансового консалтингу; впровадження додаткових видів безкоштовних послуг, програм лояльності тощо.

- На рівні банків на постійній основі підвищувати якість обслуговування, враховуючи тенденції діджиталізації банківської діяльності, зокрема активно розвивати інтернет-банкінг та мобільні додатки.
- Якісно проводити оцінку депозитних ресурсів та клієнтської бази, вживаючи заходів для оптимізації їх структури та обсягів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. Банківські ресурси – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів, виражених у грошовій формі, що перебувають у розпорядженні банку та використовуються у процесі банківської діяльності для виконання функцій банку та проведення банківських операцій.

Залучений капітал банку формується шляхом акумуляції вільних грошових коштів юридичних та фізичних осіб шляхом виконання депозитних операцій та є основним джерелом формування банківських ресурсів, оскільки переважна більшість банківських операцій проводиться саме за рахунок залученого капіталу.

2. Для забезпечення оптимальних обсягів та структури депозитних ресурсів, а також рівня витрат за власними зобов'язаннями банки застосовують різноманітні інструменти та методи акумуляції коштів, які класифікуються як цінові та нецінові методи управління залученими коштами.

Механізм використання цінових методів передбачає використання відсоткової ставки за депозитами як основного важеля у формуванні конкурентних переваг у процесі залучення вільних грошових коштів учасників грошового ринку.

Нецінові методи передбачають використання різноманітних інструментів заохочення клієнтів, що безпосередньо не пов'язані зі зміною рівня відсоткових ставок за депозитами.

3. Метою банківського менеджменту у сфері управління зобов'язаннями банку є залучення потрібного обсягу коштів за найменшою ціною для фінансування активних операцій банку і запланованому обсязі.

Система управління депозитними ресурсами банку включає такі основні елементи: побудова динамічних рядів окремих видів депозитних ресурсів; структурна оцінка залучення депозитних ресурсів відповідно до ступеня

затребуваності; оцінка ступеня стабільності депозитів; оцінка клієнтської бази; структурна оцінка залучення депозитних у розрізі строків

4. З 2019 р. рівень заощаджень населення має від'ємне значення, адже зростання реальних доходів населення (з урахуванням інфляції) у 2019-2020 р. сповільнилося, що зумовило витрачання вже сформованих накопичень.

З 2014 по 2024 рр. розмір середньої заробітної плати в Україні змінювався під впливом факторів як соціально-економічних так і політичних. Не зважаючи на постійний ріст заробітної плати вираженої в національній валюті, купівельна спроможність населення за деякі період навпаки знижувалася. Хоча у 2023 р. темп зміни заробітної плати є позитивний, однак виражений у еквіваленті іноземної валюти становить лише 3,9%, порівняно з 17,5% у грн.

За 2023 р. капітальні інвестиції підприємств рекордно зросли на 53,1%, що свідчити про адаптацію до умов дії військового стану та надходження міжнародної допомоги, спрямованої на відновлення економічної діяльності та відсутністю альтернативних напрямків розміщення коштів.

5. Сповільнення темпів росту депозитного портфеля банків спостерігалось у 2014 р. (0,8%), 2018 р. (3,8%) та у 2021 р., коли темп зростання залишків на рахунках також призупинився та дорівнював 11,6%. Причинами негативної тенденції стали такі фактори як соціально-політична криза, початок збройної агресії, загострення у Керченській протоці та світова пандемія. На початку повномасштабного вторгнення у 2022 р. в умовах невизначеності спостерігався відтік коштів з депозитних рахунків, однак вже через деякий час знову відновся приріст, а в цілому за рік депозитні портфелі банків зросли на 25,9%. У 2023 р. позитивний ріст зберігся на рівні 26,5%. Зростання даного показника у період нестабільності можна пояснити девальвацією національної валюти перерахунок депозитів у іноземній валюті у гривневу позицію та надходженням міжнародної допомоги на відновлення економічних потужностей.

За досліджуваний період кардинально змінилася структура портфеля депозитів банків у розрізі строків погашення, зокрема частка депозитів на вимогу зросла з 30,7% у 2013 р. до 67,4% у 2023 рр. На такий результат впливають як соціальна нестабільність, макроекономічна ситуація, зниження доходів населення, а також зниження відсоткових ставок за депозитами. Низький рівень строковості зобов'язань банківських установ у поєднанні зі зростанням питомої ваги депозитів до запитання формують ризики ліквідності для банківської системи, а структура зобов'язань робить систему вразливою до криз ліквідності.

6. За оцінкою діяльності АТ КБ «Приватбанк» за період 2017-2023 рр. спостерігається постійне збільшення обсягів залучених коштів, однак темп зростання за період був різний. На зміну темпу зростання вплинули як девальвація національної валюти та перерахунок депозитів в іноземній валюті за новим курсом, а також пристосування банком до нових умов та активної позиції на ринку банківських послуг.

У структура депозитних ресурсів не є оптимальною, структура клієнтської бази також потребує відповідних управлінських рішень, на що вказують результати розрахунку показників, які не відповідають нормативному значенню.

7. На обсяг залучених строкових депозитів фізичних осіб, впливає ряд факторів, які характеризують основні напрями банківської діяльності та складні взаємозв'язки між ними, а також макроекономічні показники. З нашої точки зору до таких факторів відносяться: облікова ставка НБУ з врахуванням економічного лагу (9 міс.); інтегральна ставка за строковими депозитами фізичних осіб; відсоткові ставки за строковими депозитами фізичних осіб у нац. вал.; курсові очікування домогосподарств; інфляційні очікування домогосподарств; дохідність ОВДП. Проведений кореляційний аналіз показав, що існує сильні зв'язки між обсягом строкових депозитів і більшістю запропонованих факторів впливу.

8. Однією з причин відволікання коштів від банківської системи є зберігання їх у вигляді готівкової іноземної валюти. Такі тенденції характерні для періоду нестабільності та невизначеності, в періоди розгортання інфляційних процесів, за умов відсутності альтернативних напрямків збереження вартості заощаджень з причин не достатнього розвитку фондового ринку.

Починаючи з 2022 р. обсяг купленої готівкової іноземної валюти у фізичних осіб менший, ніж обсяг проданої фізичним особам. Фактично значна частина іноземної валюти знаходиться поза грошовим обігом. Рекордний попит на іноземну валюту спостерігається протягом 2024 р., коли за 10 місяців було продано населенню 21 млрд. дол. США, а повернулося до банків лише 59% від цієї суми, а саме 12,4 млрд. дол. США.

З метою удосконалення управління банківськими депозитними ресурсами необхідно:

- Зростання банківських депозитів на сьогодні відбувається в умовах відсутності альтернативних напрямів інвестування, адже в умовах нестабільності в повній мірі не функціонує фондовий ринок, низька ефективність небанківських фінансових посередників та відсутність системи страхування їх вкладів, що потребує системних заходів з боку держави та дозволить залучити готівкові заощадження поза обігом до фінансового ринку.

- У процесі акумуляції вільних коштів на грошовому ринку банкам необхідно активно застосовувати нецінові методи, а саме: поліпшення рівня обслуговування; розвиток фінансового консалтингу; впровадження додаткових видів безкоштовних послуг, програм лояльності тощо.

- На рівні банків на постійній основі підвищувати якість обслуговування, враховуючи тенденції діджиталізації банківської діяльності, зокрема активно розвивати інтернет-банкінг та мобільні додатки.

- Якісно проводити оцінку депозитних ресурсів та клієнтської бази, вживаючи заходів для оптимізації їх структури та обсягів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЕЖРЕЛ

1. Повод Т.М. Особливості формування ресурсної бази банків: сутність та значення. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка». 2016. Вип. 16. С. 236-243.
2. Онопрієнко Ю.Ю. Систематизація підходів до визначення сутності категорій «фінанси банку» та «фінансові ресурси банку». Бізнес Інформ. 2017. №7. С. 236-240. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-7_0-pages-236_240.pdf
3. Бойко Д.І., Коковіхіна О.О., Цебенко О.В. Фінансові ресурси банку: визначення та класифікація. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2016. №54. С. 374-377. URL: <file:///C:/Users/E-mashines/Downloads/76452-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-160555-1-10-20160826.pdf>
4. Вядрова І.М., Волохата В.Є. Економічна сутність та класифікація залучених ресурсів банку. Інвестиції: практика та досвід. 2014. №14. С. 32-39. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2014/8.pdf
5. Кочетигова Т.В., Пяничук Д.О. Економічна сутність та необхідність формування фінансових ресурсів комерційного банку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 726-729. URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/143.pdf>
6. Онищенко Ю.І. Чинники формування власного капіталу банків України. Економіка і суспільство. 2016. №2. С. 525-530. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/93.pdf
7. Блащук-Дев'яткіна Н.З., Ігнатишина В.М., Скидан У.І. Сучасні тенденції формування ресурсів комерційних банків України. Молодий вчений. 2020. № 3 (79), С. 209-213. URL: [file:///C:/Users/E-mashines/Downloads/1468-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1430-1-10-20210917%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/E-mashines/Downloads/1468-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1430-1-10-20210917%20(1).pdf)

8. Миськів Г.В. Джерела формування кредитних ресурсів банківської системи України. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6. Час. 5. С. 31-34. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/261.pdf
9. Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій: Положення про затвердження постанови Правління НБУ, № 516, від 03.12.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text>
10. Господарський кодекс України, № 436-IV, від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
11. Про банки і банківську діяльність: Закон України, №2121-III від 07.12.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14?find=1&text=депозитні#wl_1
12. Цивільний кодекс України, № 435-IV, від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
13. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навч. посібник. / уклад. : о.м. гладчук, і.я. ткачук, в.м. харабара. чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с. URL: <http://surl.li/padknz>
14. Джулій Л.В., Грицаюк М. Організаційні аспекти та система обліку депозитних операцій комерційних банків. Вісник Хмельницького національного університету. 2017. № 3. Том 1. С. 136-139. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2017/2017_3_1/jrn/pdf/26.pdf
15. Мулик Т.О. Аналіз депозитних операцій банків: стан, проблеми та вдосконалення. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». 2021. №28. 66-75. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/28-2021/mulyk.pdf>
16. Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. Банківська система : навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6608/1/%D0%91%D0%B0%>

[D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0.pdf](#)

17. Демчук Н.І., Довгаль О.В., Владика Ю.П. Банківські операції : навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2017. 461 с. URL: <http://dcmaup.com.ua/assets/files/bankivski-operacii.pdf>

18. Пушак Я.Я., Шевченко Н.В. Особливості формування та управління ресурсами банків в сучасних умовах. Економічний вісник Донбасу. 2022. № 3(69). С. 36-40. URL: <http://www.evd-journal.org/download/2022/03/05-Pushak.pdf>

19. Доценко І., Маєвська К. Особливості управління залученими та запозиченими коштами банку в умовах євроінтеграції С. 18-20. URL: <https://elar.khmnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/01006800-5513-49b0-913e-9031369d59d1/content>

20. Маринюк Л.В. Ціни та механізм ціноутворення в сучасних комерційних банках. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. С. 692-697. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/141.pdf>

21. Кузнєцова Л.В., Жердецька Л.В. Ціноутворення в банківській справі: Підручник. Одеса, ОНЕУ. Видавництво «Атлант» 2016., третє видання: доповнене та доопрацьоване. 378 с. URL: <http://surl.li/rhlmlb>

22. Тищенко О.І. Дослідження ринку банківських депозитів фізичних осіб із використанням ефективної ставки. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Том 30 (69). № 6. С. 108-113. URL: http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_6/30_69_6_2/22.pdf

23. Тарасевич Н.В. Фінансовий менеджмент у банку. Навчальний посібник для студентів V курсу всіх форм навчання спеціальності «Банківська справа». Одеса: ОНЕУ. 2013. 271 с.

24. Міщенко В.І., Славянська Н.Г., Коренева О.Г. Банківські операції: підручник. К.: Знання, 2007. 767 с.

25. Ушакова О.А. Банківські операції : навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2021. 226 с.
26. Метлушко О.В. Особливості розрахунку собівартості депозитних послуг банків. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6. Част. 5. С. 21-25.
27. Зянько В.В., Єпіфанова І.Ю., Коваль Н.О., Ткачук Л.М. Банківський менеджмент : навч. посібник. Вінниця : ВНТУ, 2022. 170 с.
28. Волохата В.Є. Нецінові методи в управлінні залученими ресурсами банку. Бізнес Інформ. 2017. №1. С. 229-234. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-1_0-pages-229_234.pdf
29. Бондаренко А.Ф. Роль цінової та нецінової конкуренції банків України у сучасних умовах ринкової економіки. Ефективна економіка. 2018. №5. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/62.pdf
30. Шептуха О.М., Маркарян А.А. Управління залученням ресурсів банку з депозитних джерел. Молодий вчений. 2017. №5 (45). С. 780-783. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/690237>
31. Опальчук Р.М., Невгад Б.П. Формування депозитного портфелю банку з використанням клієнт-орієнтованого підходу. Економіка і управління бізнесом. 2024. Том 15. №2. С. 75-90.
32. Лачкова В.М., Лачкова Л.І., Шевчук Л.І. Фінансовий менеджмент у банку : навч. посіб. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2017. 180 с. https://document.kdu.edu.ua/info_zab/072_1346.pdf
33. Рац О.М., Торосєва В.О. Напрями удосконалення системи формування та розвитку клієнтської бази вітчизняних банків. Економіка і суспільство. 2016. №2. С. 599-604. https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/107.pdf
34. Доценко І., Маєвська К. Особливості управління залученими та запозиченими коштами банку в умовах євроінтеграції. С. 18-20.

<https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/01006800-5513-49b0-913e-9031369d59d1/content>

35. Примостка Л.О., Шевалдіна В.Г. Заощадження населення України: формування та залучення в банки : монографія. Київ : КНЕУ, 2014. 234 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32612109.pdf>

36. Офіційний сайт Державної служби статистики URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

37. Мелих О.Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. Ефективна економіка. 2020 р. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/69.pdf

38. Васюренко Л.В. Базові засади управління фондом оплати праці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 20, Част. 1. С. 80-83. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_1_2018ua/19.pdf

39. Про оплату праці : закон України від № 108/95-ВР від 24.03. 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B0#w1_1

40. Партін Г.О., Дідух О.В. Капітальні інвестиції: сутність, сучасні тенденції та вплив на зростання обсягів ВВП. Ефективна економіка. 2021. №3 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/88.pdf

41. Скрипник С.В. Капітальні інвестиції як джерело інформації облікового забезпечення процесу виробничого відтворення. Інфраструктура ринку. 2019. №37. С. 775-782. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/114.pdf

42. Понедільчук Т.В., Пащенко А.М. Проблемні аспекти формування амортизаційної політики корпорацій. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 17. С. 51-54.

43. Рожко О.Д, Нестеров Є.В. Особливості реалізації амортизаційної політики корпорації на сучасному етапі. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. Вип. 4 (13). С. 96-100. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/418/399>
44. Береславська, О.І. Девальвація гривні та спричинені нею виклики для України. Вісник Національного банку України. 2015. №2. С. 26-33.
45. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://www.bank.gov.ua>
46. Мартинчик О.А. Оцінка конкурентного середовища сільськогосподарських підприємств Житомирської області. Бізнесінформ. № 7. 2014. С. 149-153.
47. Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк» URL: <https://privatbank.ua/about>
48. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2019 р. URL: <http://surl.li/bnupsq>
49. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2021 р. URL: <http://surl.li/vxtxwi>
50. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2023 р. URL: <http://surl.li/knczgf>
51. Шейко О.П., Стороженко О.О. Роль заощаджень населення у формуванні ресурсної бази банків України в сучасних умовах. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір. 2014. Вип. 1 (105). С. 279-286. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20141\(105\)/sep20141\(105\)_279_SheykoOP,StorozhenkoOO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20141(105)/sep20141(105)_279_SheykoOP,StorozhenkoOO.pdf)
52. Попова Н.В., Гурова К.Д. Управлінський консалтинг : навч. посіб. / Н. В. Попова, К. Д. Гурова, 2-ге вид. Х.: Видавництво «ВДЕЛЕ», 2016. 306 с.
53. Руда О.Л. Дистанційне обслуговування в банківській системі. Гроші, фінанси і кредит. 2020. №39. С. 353-358. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/39_2020_ukr/60.pdf

54. Коваленко М.О. Джерела формування ресурсів банку та особливості цього процесу на різних етапах економічного розвитку. Вісник соціально-економічних досліджень. 2014 р. Вип. 3 (54). С. 212-216.

55. Корецька Н.І., Збирун Д.В. Ринок платіжних карток України: аналіз та стратегії забезпечення ефективності функціонування : монографія. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2016. 141 с.
https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-01/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_2016.pdf

56. Чи гарантує фонд вклади у банківських металах URL: <https://www.fg.gov.ua/articles/49744-chi-garantuye-fond-vkladi-u-bankivskih-metalah.html>

57. Офіційний сайт Національного банку Польщі URL: <https://nbp.pl/>

58. Офіційний сайт АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» URL: <https://www.universalbank.com.ua/>

59. Офіційний сайт АТ «ПУМБ» URL: <https://persona.pumb.ua/>

60. Офіційний сайт АТ «СЕНС БАНК» URL: <https://sensebank.ua/>

61. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк» URL: <https://www.oschadbank.ua/>

62. Офіційний сайт АТ «ОТП Банк» URL: <https://www.otpbank.com.ua/>

ДОДАТКИ

Додаток А
Таблиця А1

Результати кореляційного аналізу

	Столбец 1	Столбец 2	Столбец 3	Столбец 4	Столбец 5	Столбец 6	Столбец 7
Столбец 1	1						
Столбец 2	0,813688	1					
Столбец 3	0,877997	0,940013	1				
Столбец 4	0,779448	0,844663	0,908393	1			
Столбец 5	-0,08429	0,036954	0,143947	0,325346	1		
Столбец 6	-0,68672	-0,47937	-0,45292	-0,23236	0,547713	1	
Столбец 7	0,629139	0,50883	0,642696	0,757118	0,585641	-0,06479	1

Додаток А
Таблица А2

Вывод итогов									
Регрессионная статистика									
Множественный коэффициент корреляции	0,96895								
R-квадрат	0,93886								
Нормированный R-квадрат	0,92418								
Стандартная ошибка	17625								
Наблюдения	32								
Дисперсионный анализ									
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>				
Регрессия	6	1,19248E+11	19874673517	63,9799	5,9E-14				
Остаток	25	7765988958	310639558,3						
Итого	31	1,27014E+11							
Коэффициенты стандартной ошибки статистики ² -Значения нижние 95% верхние 95% нижние 95% верхние 95%, 0%									
У-пересечение	109108	46577,74373	2,342499187	0,02742	13179,7	205037	13179,7	205037	
Переменная 1	-1028	1285,36514	-0,79978256	0,43137	-3675,3	1619,25	-3675,3	1619,25	
Переменная 2	19874,5	7338,319788	2,708319293	0,01202	4760,96	34988,1	4760,96	34988,1	
Переменная 3	2615,95	3976,099269	0,657919388	0,5166	-5573	10804,9	-5573	10804,9	
Переменная 4	-4280,5	1550,562824	-2,76059935	0,01065	-7473,9	-1087	-7473,9	-1087	
Переменная 5	-7226,1	1934,816615	-3,73475528	0,00098	-11211	-3241,2	-11211	-3241,2	
Переменная 6	6409,17	1670,828985	3,835923972	0,00075	2968,04	9850,31	2968,04	9850,31	